

Funded by the
European Union

EU4Climate

Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine

Проект «Фінансової стратегії НВВ України»

Підготував Сергій Масліченко за контрактом UNDP №IC/2021/394
30 червня 2022 року

Зміст

1.	Висновки	3
2.	Основні рекомендації	7
3.	Методологія	10
4.	Аналіз кліматичного фінансування в Україні у 2011-2020 роках	12
4.1.	Участь України в глобальних кліматичних ініціативах та кліматична політика	12
4.2.	Аналіз кліматичного фінансування за джерелами	15
4.3.	Аналіз кліматичного фінансування за секторами економіки	19
4.4.	Бюджетне кліматичне фінансування	21
5.	НБВ України та кліматичне фінансування	24
5.1.	Загальна та макроекономічна ситуація в Україні	24
5.2.	Інвестиційне планування	25
5.3.	Значення кліматичного фінансування у НБВ	26
6.	Система управління кліматичними фінансами	28
6.1.	Сьогоднішній стан	28
6.2.	Моніторинг, звітність та верифікація кліматичного фінансування	30
6.3.	Бар'єри для кліматичного фінансування та шляхи їх подолання	32
7.	Плани з фінансування НБВ України	35
7.1.	Ідентифікація джерел фінансування НБВ	35
7.2.	Фінансування заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату	38
7.3.	Фінансування заходів з адаптації	41
8.	Дефіцит кліматичного фінансування	43
8.1.	Забезпечення національного кліматичного фінансування за секторами	44
8.2.	Зелені облігації	45
8.3.	Міжнародне фінансування	46
9.	Торговельні інструменти	47
10.	Just Transition – Справедливий перехід	48
	Додаток 1 «Зміст основних документів з кліматичної політики України»	49
	Додаток 2 «Архітектура кліматичного управління в Україні»	74

1. Висновки

Потреби України у кліматичному фінансуванні

У липні 2021 року Україна підготувала та затвердила оновлений Національно визначений внесок (НВВ) до РКЗК ООН. Він передбачає скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком та оголошення мети з кліматично-нейтральної економіки не пізніше 2060 року. Для досягнення цієї мети передбачається залучити 102 млрд.євро капітальних інвестицій до 2030 року. Очікується, що фінансування НВВ2 має включати поєднання внутрішніх бюджетних асигнувань, приватного сектору (вітчизняного та іноземного), міжнародних фінансових організацій і грантової допомоги. У той же час, Україна має особливі труднощі з доступом до кліматичного фінансування; вона не має права на отримання фінансування від GCF, хоча її ВВП на душу населення є одним із найнижчих у Європі. Тому кліматичне фінансування відіграє важливу роль у можливості країні рухатися далі на шляху енергетичного переходу до низьковуглецевого майбутнього. Окрім того, післявоєнне відновлення економіки України буде вимагати значних інвестицій, обсяг яких оцінюється від 350 млрд.¹ до 750 млрд. доларів², що значно перевищують потреби на виконання цілей НВВ. Тому, важливо забезпечити саме «зелене» відновлення економіки та надати пріоритет кліматичним інвестиціям, таким як відбудова генеруючих потужностей на базі ВДЕ, будівництво енергоефективних житлових та громадських будівель, відновлення сталих транспортних ланцюжків тощо.

Система управління кліматичними фінансами

В Україні зараз відсутня єдина система управління кліматичними фінансами. Наслідком цього є те, що надання кліматичного фінансування в Україні наразі фрагментоване між багатьма донорами, МФО та іншими організаціями, і немає координаційного механізму чи принципу, який би дозволив уряду краще розуміти, як різні програми МФО та донорів взаємодіють із планами та потребами, викладеними в НВВ та інших стратегічних документах. Відсутність системи моніторингу, звітності та верифікації (МЗВ) кліматичних фінансів негативно впливає на визначення пріоритетності фінансування цілей НВВ, узгодження кліматичного фінансування з відповідними цілями кліматичної політики. Для багатьох МФО, донорів та інших кліматичних інвесторів наявність ефективної системи МЗВ кліматичних фінансів є основною передумовою надання Україні фінансування. Прийнявши комплексний підхід з урахуванням усіх зацікавлених сторін, уряду буде легше залучати фінансування та використовувати кліматичне фінансування для підтримки своїх цілей у найбільш ефективний спосіб.

Для ефективної реалізації фінансової стратегії НВВ необхідно значно посилити компетенції ключових міністерств, передусім Мінприроди, Міністерства фінансів, Мінекономіки, Міненерго та Мінінфраструктури щодо кліматичних фінансів. Ці міністерства відіграють вирішальну роль у розподілі бюджету та прийнятті важливих інвестиційних рішень на національному рівні. Без належного досвіду в питаннях запобігання та адаптації до змін клімату та пов'язаних з ними питаннями фінансування, нереалістично очікувати, що інвестиційні та бюджетні рішення враховуватимуть питання зміни клімату..

Фінансова стратегія НВВ надає пропозиції щодо розробки ефективної системи управління кліматичними фінансами, яку необхідно буде впроваджувати в тісній співпраці між міністерствами, а також шляхом тісної координації з основними надавачами такого фінансування, включаючи ЄБРР, ЄІБ, СБ, ЄС, агентства ООН тощо. Враховуючи негативний досвід координації міжсекторальних

¹

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/37988/P17884307f533c0cc092db0b3281c452abb.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

² <https://www.urc2022.com/urc2022-recovery-plan>

питань, зокрема питань зміни клімату, міжвідомчими робочими групами, пропонується ухвалити окремий закон, який би визначав поняття зміни клімату та державної політики у цій сфері, а також закріпив функції і повноваження державних органів з питань зміни клімату. Слід також розглянути необхідність закріплення координуючої ролі з питань зміни клімату на рівні Першого Віце-прем'єр-міністра або Віце-прем'єр-міністра з питань європейської інтеграції. З часом, коли кліматична політика набуде визначального значення в сфері державного управління, можливо розглянути створення окремої посади Віце-прем'єр-міністра з питань зміни клімату за досвідом ЄК.

Існуючий стан кліматичного фінансування в Україні

Основна частина кліматичного фінансування в Україні у 2011-2020 роках надходила за рахунок власних коштів підприємств, в середньому 7 млрд.дол щорічно, хоча останніми роками через пандемію COVID-19 їх обсяг скоротився. Значна частина кліматичного фінансування здійснювалася також за рахунок міжнародних фінансових та донорських організацій, обсяг їх фінансування за період 2011-2020 років коливався від 0.5 до 1.5 млрд.дол. та склав в середньому 1 млрд. доларів щорічно. Переважна більшість кліматичного фінансування - 74% - була надана трьома банками розвитку – ЄБРР, ЄІБ та Світовим банком, при цьому частка ЄБРР склала 42% від усього зовнішнього фінансування. Значна частина кліматичного фінансування (80-90% від усього наданого МФО та донорами) пішла у заходи з пом'якшення наслідків зміни клімату і лише невелика частка у заходами з адаптації до змін клімату. Найбільші обсяги припадають на сектори енергетики, водопостачання та водовідведення, сектори промисловості, будівель, транспорту.

Крім власних коштів та фінансування МФО та донорів, бюджетне фінансування визначається основним у переважній більшості програмних документів та стратегій Уряду. Але аналіз видатків державного бюджету України за останні роки свідчить, що видатки на кліматичні заходи займають мізерну частку - менше 1% всіх витрат державного бюджету. При цьому, Фонд енергоефективності залишається основним джерелом бюджетного фінансування кліматичних заходів.

Плани з фінансування НВВ України

Для виконання цілей НВВ необхідно залучити 102 млрд. євро капітальних інвестицій до 2030 року. Передбачається, що фінансування НВВ2 має включати поєднання внутрішніх бюджетних асигнувань, приватного сектору (вітчизняного та іноземного), двосторонніх та багатосторонніх фінансових механізмів і грантової допомоги. При цьому, у самому документі НВВ та Аналітичній довідці до нього міститься лише загальна коротка інформація про можливе кліматичне фінансування. Також, майже всі стратегічні документи міністерств та Уряду не містять фінансових планів та ідентифікації джерел фінансування, а лише мають стандартне формулювання щодо фінансування «за рахунок і в межах бюджетних призначень, передбачених центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам на відповідний рік, інших джерел, не заборонених законодавством». Крім того, основні стратегічні документи енергетичного сектору, такі як Енергетична стратегія до 2050 року та Інтегрований план з енергетики та клімату до 2030 року, розробка яких почалася декілька років тому та в яких повинні міститися фінансові плани з визначеними обсягами та джерелами фінансування, досі знаходяться в стадії підготовки і публічна інформація про них відсутня.

У той час як заходам з пом'якшення наслідків зміни клімату приділена основна частина НВВ та Аналітичного огляду, проблемам адаптації та заходам пов'язаним з нею присвячено лише декілька сторінок документу. У той же час, згідно Стратегії з адаптації очікується, що в майбутньому Україна матиме значні потреби в адаптації до змін клімату, оскільки його негативний вплив буде відчуватися все сильніше.

Враховуючи загальні потреби в інвестиціях, визначені в оновленому НВВ на період 2021-2030 років, для досягнення цілей 2030 року буде потрібно збільшення як внутрішнього, так і

зовнішнього фінансування. При цьому щорічний внесок із зовнішніх джерел повинен зрости приблизно у три рази, до 3 млрд доларів у 2030 році. Для цього Україні потрібно значно активізувати свою діяльність щодо доступу до кліматичного фінансування.

Джерела кліматичного фінансування

Був зроблений огляд основних джерел кліматичного фінансування для України, що представлений на малюнку 8. Основними надавачами кліматичного фінансування в Україні, крім власних коштів підприємств та бюджетного фінансування, були міжнародні банки розвитку такі як ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк, МФК, донори – ЄС, Німеччина (KfW), США (USAID), Японія, ООН, GEF та інші. Очікується, що ті ж самі донори та МФО будуть і надалі залишатися основними постачальниками кліматичного фінансування для пріоритетних секторів НВВ у період з 2023 по 2030 роки.

Важливим джерелом фінансування НВВ в майбутньому може виступати Кліматичний фонд України, створення якого було ініційоване Мінприроди у 2020 році. Потенційними джерелами такого фонду можуть виступати надходження від податку на викиди CO₂, бюджетні асигнування, безповоротна допомога донорів таких як ЄС, Німеччина та інші.

Значення державних банків, особливо Укргазбанку, який є найбільшим зеленим банком країни із значним досвідом та портфелем кліматичних інвестицій, значно недооцінена. Укргазбанк, а також Укресімбанк вже більше 10 років активно фінансують проекти енергоефективності та використання ВДЕ. Їх досвід повинен бути використаний урядом з метою створення на їх базі нових програм фінансування НВВ зі змішаним (blended) фінансуванням від донорів, МФО, держави, комерційного та грантового фінансування.

Дефіцит кліматичного фінансування

Дефіцит кліматичного фінансування необхідного для досягнення цілей НВВ є доволі значним. Виходячи з вже існуючих та заявлених обсягів національного та зовнішнього кліматичного фінансування в Україні, за нашими розрахунками, близько 20% загальних інвестиційних потреб визначених в НВВ на 2021-2030 роки наразі не забезпечено фінансуванням. Враховуючи, що системна робота із залучення кліматичного фінансування для цілей НВВ ще не велася, існує висока вірогідність того, що інвестиційні цілі НВВ не будуть досягнуті без негайних та рішучих дій з боку відповідальних органів.

В енергетичному секторі заходи щодо зменшення дефіциту кліматичного фінансування можуть включати перегляд системи підтримки відновлюваної енергетики для переведення її на більш конкурентну систему аукціонів. Крім того, розподілені енергетичні мережі та «net metering» також мають значний потенціал в Україні. Значні обсяги депозитів фізичних осіб у 20 млрд. дол в комерційних банках, а також приблизно стільки ж у вигляді заощаджень поза банківської системи, могли б бути суттєвим інвестиційним ресурсом у розвиток ВДЕ в домогосподарствах, за умов створення відповідних стимулів. Це також стосується малих та середніх підприємств України, які були б зацікавлені у власній генерації тепла та електроенергії з ВДЕ, якщо вони будуть належним чином підтримані правилами та стимулами.

Внесок державного сектора у досягнення цілей НВВ має спрямовуватися у модернізацію електромереж та тепломереж, у заходи з енергоефективності бюджетних/громадських будівель тощо та бути профінансований державними та комунальними компаніями за рахунок власних поточних надходжень та/або шляхом залучення зелених облігацій.

Важливим інструментом покриття дефіциту є зелені облігації, які було запроваджено на законодавчому рівні в Україні відносно недавно, у 2021 році. Уряду та НБУ важливо активізувати роботу із залучення зовнішнього та внутрішнього фінансування за допомогою зелених облігацій. Це вимагатиме від інвестора впевненості щодо надійності запропонованого до фінансування переліку проектів та належного використання отриманих коштів. Для розвитку ринку «зелених» облігацій

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України (НКЦПФР) затвердила Рекомендації щодо «зелених облігацій», які повністю відповідають найкращим зарубіжним практикам.

Очікується, що торговельні інструменти, зокрема стаття 6 Паризької угоди, відіграватимуть важливу роль у наданні кліматичного фінансування, але у середньостроковій перспективі. Важливо, щоб Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України залишалося тісно залученим до процесів, згідно з якими стаття 6 перетворюється на робочий елемент загальної архітектури кліматичного фінансування, щоб мати змогу реалізувати будь-які можливості, які можуть виникнути на ранній стадії.

Подібно до торговельних інструментів, очевидно, що концепція справедливого переходу буде важливою для України, але також і те, що вона знаходиться на ранній стадії, а інструменти ще не визначені. Тим не менш, Справедливий перехід потрібно враховувати в контексті фінансування НВВ. ЄБРР та Світовий банк разом з Україною уже просунулися в розгляді Справедливого переходу та можливих проектів фінансування.

2. Основні рекомендації

Рекомендація 1:

Узгодити процес інвестиційного планування в Україні з цілями НВВ шляхом розробки інституційного механізму врахування цілей кліматичної політики, а також терміново провести ретельний аналіз та визначити пріоритетні інвестиції, необхідні для реалізації НВВ.

Рекомендація 2:

Переглянути бюджетний процес на предмет урахування кліматичних цілей під час бюджетного планування та виконання, починаючи від розробки та затвердження Бюджетної декларації, Державного бюджету тощо та закінчуючи складанням звітів з виконання бюджетів та врахування попередніх недоліків.

Рекомендація 3:

Розробити та впровадити систему МЗВ кліматичного фінансування в Україні з метою:

- забезпечення систематичного збору даних від установ та організацій, включаючи бюджети всіх рівнів (державний та місцеві), державні підприємства;*
- надання можливості порівнювати данні від міжнародних партнерів та об'єднати їх з національними даними;*
- надання можливості спрямовувати кліматичне фінансування відповідно до цілей НВВ;*
- надання можливості Україні звітувати про отримане кліматичне фінансування перед РКЗК ООН, таким чином більш тісно інтегруючи Україну у багатосторонню систему кліматичного фінансування.*

Рекомендація 4:

Продовжити та поглибити співпрацю з донорами та МФО з метою:

- Прямого суверенного кредитування в секторах, які відповідають цілям НВВ;*
- Підвищення якості проектів через використання технічної допомоги для досягнення більшої сталості;*
- Систематичного відстеження донорської допомоги з метою постійного моніторингу нових потенційних надавачів кліматичного фінансування;*
- Розширення кола кліматичних донорів через поглиблення відносин з донорами на двосторонньому та багатосторонньому рівнях для підтримки реалізації НВВ.*

Рекомендація 5:

План заходів з НВВ повинен регулярно оновлюватися, враховуючи наступне:

- Пріоритетом кліматичного фінансування у короткостроковому періоді (до 2025 року) повинні бути саме заходи із пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до секторальних планів та стратегій уряду;*
- Розробити окремий розділ присвячений заходам з адаптації до зміни клімату та їх фінансуванню. Він повинен також включати щорічні витрати на «збитки та втрати» від стихійних лих, спричинених зміною клімату, за минулий період, а також очікувані прогнози таких витрат до 2030 року;*
- Розглянути потреби в страхуванні для деяких секторів економіки України, щоб мати можливість швидкого відновлення після кліматичних катастроф.*

Рекомендація 6:

Мінприроди разом з Мінфіном та іншими зацікавленими органами влади повинні представити обсяги фінансування заходів з адаптації в оновленому Операційному плані Стратегії з адаптації, а також в наступному оновленому НВВ. Необхідно розглянути заходи з адаптації в усіх секторах, зокрема:

- Аналіз потреб адаптації в інфраструктурі, будівлях та в енергетичному секторі, а також можливостей їх вирішення за рахунок фінансування заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату;
- Представити інвестиційний план для кожної галузі економіки за роками для всіх сфер адаптації;
- Розглянути необхідність страхування кліматичних ризиків у ключових секторах, таких як сільське господарство та інфраструктура;
- Комплексно оцінити потреби у фінансуванні адаптації, включно з інтеграцією питань адаптації в процес прийняття бізнес-рішень, переглядом стандартів будівництва та інженерних норм.

Рекомендація 7:

Уряд та відповідні міністерства повинні в терміновому порядку провести детальний аналіз заходів НВВ та розробити секторальні стратегії та плани фінансування, передусім для секторів енергетики та теплопостачання, будівель і транспорту, в тому числі:

- Виконати оцінку бар'єрів і можливостей за цими секторами з визначенням заходів з усунення цих бар'єрів;
- Зробити повну оцінку потреб у фінансуванні на рівні підгалузей (відновлювані джерела енергії, інвестиції в електромережу, в тепломережу, громадський транспорт, енергоефективність приватних і громадських будівель тощо), включаючи визначення необхідних обсягів грантового, пільгового та комерційного фінансування із зазначенням потенційних надавачів такого фінансування, як державного, так і приватного секторів;
- Розробити Інвестиційні плани на рівні підгалузей на період дії НВВ до 2030 року, на основі яких провести необхідні обговорення з інвесторами та донорами для активізації кліматичного фінансування цілей НВВ.

Рекомендація 8:

Уряд та профільні міністерства повинні покращити співпрацю з МФО та двосторонніми фінансовими організаціями з метою розробки механізму використання «зелених» облігацій для зменшення дефіциту кліматичного фінансування НВВ. При цьому слід врахувати:

- Заходи з підготовки переліку проектів, пов'язаних з цілями НВВ, що будуть фінансуватися за рахунок «зелених» облігацій;
- Тісну співпрацю з МФО, щоб скористатися можливостями зниження вартості фінансування цих облігацій за рахунок грантового або пільгового співфінансування;
- Застосування високих міжнародних стандартів до МЗВ зелених облігацій;
- Співпрацю з фінансовим сектором України для забезпечення участі українських банків у випуску зелених облігацій.

Рекомендація 9:

Уряду з відповідальними міністерствами посилити роботу з залучення міжнародного кліматичного фінансування, а саме:

- Забезпечити повну участь відповідальних органів влади в подальшому визначенні та розвитку Зеленого порядку денного ЄС для України та його узгодження з напрямками НВВ;

- Підняти питання доступу України до фінансування Зеленого кліматичного фонду (GCF), разом з пакетом конкретних проектів фінансування НВВ та заручившись підтримкою важливих країн-партнерів.

Рекомендація 10:

З огляду на те, що торговельні інструменти можуть стати одним із джерел кліматичного фінансування до кінця періоду впровадження НВВ, Мінприроди разом з іншими зацікавленими міністерствами повинні:

- уважно стежити за подальшим визначенням торговельних домовленостей відповідно до статті 6 Паризької угоди;
- розробити та впровадити необхідну інфраструктуру для національної системи МЗВ, яка містить, на додаток до МЗВ ПГ, також і інші компоненти, щоб мати можливість брати участь у майбутній системі торгівлі, коли вона з'явиться.

Рекомендація 11:

Мінприроди разом іншими відповідальними міністерствами повинно тісно співпрацювати з ключовими донорами та МФО з метою:

- Визначення траєкторії Справедливого переходу в Україні;
- Визначення конкретних регіональних та галузевих потреби для здійснення Справедливого переходу;
- Залучення фінансування для задоволення цих потреб.

3. Методологія

Фінансова стратегія НВВ України підготовлена на основі існуючих стратегій, планових та нормативно-правових документів або їх проектів, аналітичних досліджень, аналізу діяльності донорів та міжнародних фінансових організацій (МФО). Також планувалося проведення інтерв'ю з партнерами з розвитку та державними установами, але через введення військового стану та обмеженої доступності представників даних організацій, інтерв'ювання не проводилося.

Фінансова стратегія ґрунтується на оновленому НВВ, Аналітичному огляді, Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, та інших стратегічних та планових документах. В ній викладено чіткі та реалістичні рекомендації для органів влади України щодо того, як можна покращити структуру управління кліматичним фінансуванням, які можливості для фінансових інструментів ще не використано, визначенні загальні вимоги до фінансування, їх джерел, дефіциту фінансування та його покриття на період до 2030 року.

Визначення кліматичних фінансів

Визначення кліматичного фінансування для цілей стратегії буде відповідати офіційному визначенню РКЗК ООН, яке характеризує його наступним чином.

Під *кліматичним* розуміється фінансування на місцевому, національному або транснаціональному рівні (залучене з державних, приватних та альтернативних джерел фінансування), яке спрямоване на підтримку заходів із пом'якшення та адаптації до зміни клімату. Конвенція, Кіотський протокол і Паризька угода вимагають фінансової допомоги від Сторін, які мають більше фінансових ресурсів, тим, хто є менш фінансово забезпеченим і більш вразливим. Це передбачає, що внесок країн у зміну клімату та їхня здатність йому запобігати та боротися з його наслідками дуже різняться. Кліматичне фінансування є необхідним для пом'якшення наслідків зміни клімату, оскільки значне скорочення викидів вимагає масштабних інвестицій. Кліматичне фінансування також є не менш важливе для адаптації до змін клімату, оскільки вона вимагає значних фінансових ресурсів для адаптації до несприятливих наслідків зміни клімату.

Таким чином, кліматичні фінанси в Україні відповідно до визначення РКЗК ООН вважаються такими, що складаються з наступних фінансових потоків для цілей НВВ:

- I. Національне кліматичне фінансування
 - a. Державне фінансування, пов'язане з питаннями зміни клімату;
 - b. Фінансування приватного сектору, що чітко ідентифікується як кліматичне або звітується як таке (наприклад, позика МФО клієнту з приватного сектора, яку МФО повністю або частково враховує як кліматичне фінансування)
- II. Міжнародне кліматичне фінансування:
 - a. Суверенне/субсуверенне фінансування України (якщо воно повністю або частково зараховується як кліматичне);
 - b. Донорське кліматичне фінансування (надається двосторонніми та багатосторонніми донорами у вигляді грантів та пільгового фінансування, гарантій тощо).

Малюнок 1: Компоненти кліматичного фінансування

Враховуючи, що кліматичне фінансування в Україні надається значною кількістю міжнародних партнерів багатьом отримувачам, як державним, так і приватним, відстежити його на національному рівні непросто. Тому вищенаведене загальне визначення кліматичного фінансування можна конкретизувати наступним чином.

I. Національне (місцеве) кліматичне фінансування:

а. Фінансування, отримане державними органами через загальне оподаткування або від енергоспоживачів за допомогою додаткових платежів і зборів та спрямоване у спеціально створені фонди, такі як екологічні фонди, та/або у вигляді державного внеску у інвестиційні проекти, пов'язані зі зміною клімату;

б. Будь-які інвестиції, здійснені за рахунок внутрішніх ресурсів України, що спрямовані на пом'якшення чи адаптацію до зміни клімату, наприклад, позики, отримані приватними клієнтами від приватних банків для фінансування підвищення енергоефективності будівель.

II. Зовнішнє кліматичне фінансування:

а. Будь-яке багатостороннє або двостороннє кліматичне фінансування, надане двостороннім або багатостороннім донором відповідно, та визначене як таке повністю або частково.

б. Будь-які багатосторонні/двосторонні позики МФО суверенним/субсуверенним клієнтам в Україні, які визнаються кредитором як кліматичне фінансування повністю або частково.

Такий підхід до класифікації кліматичного фінансування створює загальну рамку для повного моніторингу кліматичного фінансування, наданого та/або залученого в Україні.

4. Аналіз кліматичного фінансування в Україні у 2010-2020 роках

4.1. Участь України в глобальних кліматичних ініціативах та кліматична політика

Питання зміни клімату є глобальним та таким, що впливає на якість та безпеку життя кожної людини в світі. За останнє століття антропогенний вплив на клімат людської діяльності досяг надзвичайного рівня, а подальше нехтування питаннями збереження клімату та довкілля може привести до глобальної екологічної катастрофи.

Україна, як і весь світ не може не хвилюватися з приводу наявних негативних тенденцій в зміні клімату та стояти осторонь глобальних кліматичних ініціатив, що приймаються за участі всіх країн світу, незалежно від стану їх економічно-соціального розвитку. Активно підтримуючи рух щодо збереження клімату нашої планети, Україна стала підписантом низки визначних базових кліматичних документів глобального рівня.

Так, **11 червня 1992 року Україна підписала, а 29 жовтня 1996 року ратифікувала Рамкову конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату** (далі - РКЗК ООН). Метою даного міжнародного договору є виконання відповідних положень Конвенції стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.³

У 1997 році до РКЗК ООН прийнято **Київський протокол, який Україна ратифікувала у 2004 році**. Дана міжнародна угода спрямована на обмеження викидів в атмосферу парникових газів, в ній визначені кількісні зобов'язання держав з обмеження викидів парникових газів на період 2008-2012 рр.

12 грудня 2015 року урядами багатьох країн підтримано прийняття **Паризької угоди**, яка набрала чинності 4 листопада 2016 року. Відповідно до цього міжнародно-правового документу, державами узгоджено питання щодо необхідності стримання зростання середньої глобальної температури на рівні нижче 2°C (бажано 1,5°C), збільшення здатності адаптації до негативного впливу зміни клімату, гармонізації фінансових потоків для розв'язання глобальних проблем зі зміни клімату та ін. Україна однією з перших держав ратифікувала Паризьку угоду 14 липня 2016 року та взяла на себе зобов'язання, зокрема, щодо вжиття заходів з обмеження викидів парникових газів (далі - ПГ) та адаптації до зміни клімату. Механізмом реалізації взятих на себе зобов'язань є затвердження Національно визначених внесків, в яких у кількісному вимірі кожна з країн ставить для себе завдання зі зниження викидів парникових газів відповідно до референтного (базового) року. У першому **національно визначеному внеску (НВВ1)**, поданому в 2016 році, Україна самостійно визначила свою ціль з обмеження викидів ПГ – в 2030 році не перевищити 60% від рівня 1990 року. Така ціль скорочення викидів ПГ, за оцінками експертів,⁴ не була амбіційною, оскільки передбачала зростання національних викидів ПГ на 75% до 2030 відносно 2017 року. Натомість, 30 липня 2021 року Кабінетом Міністрів України схвалено **Оновлений національний визначений внесок України** до Паризької угоди (НВВ2). У документі закладена більш амбітна ціль – до 2030 року скоротити викиди парникових газів на 65% порівняно з 1990 роком.

Стратегічні цілі щодо декарбонізації та послідовний підхід до їх досягнення є логічним продовженням євроінтеграційного курсу України, який зокрема, передбачає імплементацію низки директив та регламентів Європейського Союзу, передбачених **Угодою про асоціацію між Україною та ЄС**, а також **Договором про заснування Енергетичного Співтовариства**. В рамках спільних дій реалізуються заходи із реформування різних напрямків захисту довкілля, зокрема, реформування

³ Закон України від 29.10.1996 № 435/96-ВР «Про Ратифікацію рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

⁴ <https://climateactiontracker.org/climate-target-update-tracker/ukraine/2020-12-12/>

системи моніторингу та торгівлі викидами, енергоефективності та імплементації європейського законодавства у сфері відновлювальної енергетики тощо.

У грудні 2019 року Європейський Союз започаткував новий етап зеленої трансформації усіх політик та дій через проголошення та імплементацію Європейського зеленого курсу (далі - ЄЗК). З часу прийняття ЄЗК **Україна займає проактивну позицію щодо можливостей її долучення до нової зеленої ініціативи ЄС**: від заяв посадових осіб щодо долучення України до ЄЗК, утворення міжвідомчої робочої групи до позиційного документа, який українська сторона підготувала і передала ЄС. У позиційному документі Україна пропонує ЄС розпочати діалог щодо можливих варіантів залучення української сторони до розробки та реалізації політик у рамках ЄЗК з врахуванням готовності України долучитись до досягнення цілі щодо кліматичної нейтральності Європи. Документ пропонує двостороннім органам асоціації розробити Дорожню карту участі України в ЄЗК та встановлює мінімальний перелік секторальних напрямів співпраці, який може бути предметом спільного інтересу обох сторін.

За підсумками засідання Ради асоціації у лютому 2021 року **визначено низку пріоритетних напрямків взаємодії з ЄС з питань ЄЗК**. Зокрема, з питань енергоефективності, трансформації вугільних регіонів, розвитку водневої енергетики, промислових альянсів та архітектури кліматичного врядування.

Серед іншого, під час 26 Наради сторін РКЗК ООН (COP26) Україна приєдналась до **Декларації про збереження та відновлення лісів**, в якій мова йде про зупинення практик знеліснення. Зокрема, документ передбачає збереження та відновлення природних екосистем суші, зміну практик землекористування, запровадження для цього нових фінансових механізмів. Україна також приєдналась до **Глобальної ініціативи зі скорочення викидів метану** (Global Methane Pledge). Мета ініціативи – скоротити викиди метану на 30% до 2030 року від рівня 2020 року. Країни-підписанти зобов'язуються запровадити комплексні заходи на національному рівні, щоб досягнути поставленої мети. Держави мають звернути увагу на необхідність скорочення викидів метану у секторах енергетики, сільського господарства та відходів.

Кліматична політика України

Кліматична політика в Україні здійснюється на декількох рівнях:

комплексна кліматична політика - визначається державними стратегічними документами, що мають широку сферу застосування. Наразі до неї можна віднести:

- Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р;
- План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 878-р;
- Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, схвалений розпорядженням КМУ від 21.04.2021 р. № 443-р;
- Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та Операційний план реалізації у 2022—2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року., схвалені Розпорядженням КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р;
- Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» від 12.12.2019 р №377
- Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами» від 12.12.2019 р №376

наскрізна кліматична політика - політики, які визначають наскрізні реформи з питань зміни та адаптації до змін клімату, управління довкіллям й інтеграцією екологічної політики в галузеві політики:

- Національна економічна стратегія на період до 2030 року, схвалена Постановою КМУ від 03.03.2021 р. №179. Важливим цільовим індикатором стратегії є досягнення кліматичної нейтральності української економіки до 2060 року.
- Оновлений національний визначений внесок України до Паризької угоди, схвалений Розпорядженням КМУ від 30.07.2021 р. № 868-р;
- Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року, схвалений Розпорядженням КМУ від 29.12.21 р. №1803-р;
- Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.05.17 р. №616-р

секторальна кліматична політика - політики, присвячені конкретним секторам економіки:

- Енергетична стратегія України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність, схвалена Розпорядженням КМУ від 18.08.2017 р. № 605-р (оновлена Енергетична стратегія до 2050 року наразі знаходиться в процесі підготовки Міненерго);
- Стратегія низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року, схвалена протокольним рішенням КМУ від 18.07.2018 р. та направлена для розгляду до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Відповідно до чинного законодавства стратегія не затверджена жодним урядовим рішенням та має, по-суті, рекомендаційний характер для міністерств і відомств та інших органів влади.
- Національна транспортна стратегія до 2030 року, схвалена КМУ розпорядженням від 30 травня 2018 р. № 430;
- План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, схвалений Розпорядженням КМУ від 07.04.2021 р. № 321-р;
- Концепція реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії та затвердження Національного плану збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, схвалена Розпорядженням КМУ від 29.01.20 р. №88-р;
- Національний план збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, схвалений Розпорядженням КМУ від 29.01.20 р. №88-р;
- Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 820-р;
- Національний план управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 р. № 117-р;
- Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, схвалена Розпорядженням КМУ від 29.12.21 р. №1777-р;

Повний перелік стратегічних документів та законодавства з кліматичної політики в Україні міститься у Додатку 1.

Підсумовуючи, можна констатувати, питання зміни клімату не є самостійним об'єктом правового регулювання в Україні на законодавчому рівні. Конституція України та закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (як ключовий закон в екологічній сфері) не містять положення щодо зміни клімату. Нормативно-правове регулювання у сфері зміни клімату відбувається на рівні підзаконних нормативно-правових актів, ухвалених урядом та профільним

міністерством (а також іншими ЦОБВ), та з окремих питань, що стосуються виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів.

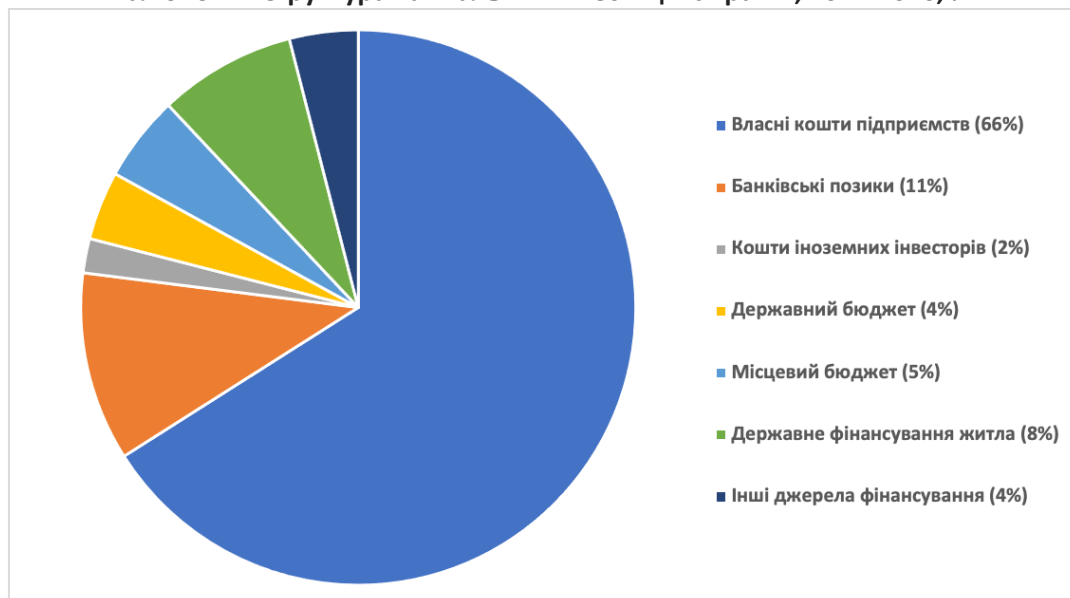
4.2. Аналіз кліматичного фінансування за джерелами у 2011-2020 роках

В Україні відсутня будь-яка система моніторингу та звітності з кліматичного фінансування на центральному або місцевому рівнях, а також на рівні більшості підприємств. Наразі, донори та МФО самостійно збирають та надають інформацію з кліматичних фінансів у власних моніторингових звітах та у системі звітності ОЕСР (OECD DAC)⁵. Такий підхід має фрагментарний характер та не дає можливості уряду країни-бенефіціару такого фінансування підтримувати реєстр отриманих кліматичних фінансів, а також не дозволяє використовувати наявне фінансування повною мірою відповідно до своїх цілей, визначених у НВВ або інших стратегічних документах. Таким чином, у даному звіті нами використовується публічно доступна інформація з баз даних ОЕСР та МФО, а також офіційна звітність Державної служби статистики України.

Так, за даними Державної служби статистики капітальні інвестиції в Україні у 2011-2020 роках здійснювалися за рахунок:

- 1) Витрат підприємств – 79% від загальних витрат, у тому числі:
 - Власні кошти (66%)
 - Банківські та інші позики (11%)
 - Кошти іноземних інвесторів (2%)
- 2) Державних витрат (17%):
 - з Державного бюджету (4%)
 - з місцевих бюджетів (5%)
 - державних коштів на житло (8%)
- 3) Інших джерел фінансування (4%).

Малюнок 2. Структура капітальних інвестицій України, 2011-2020, %

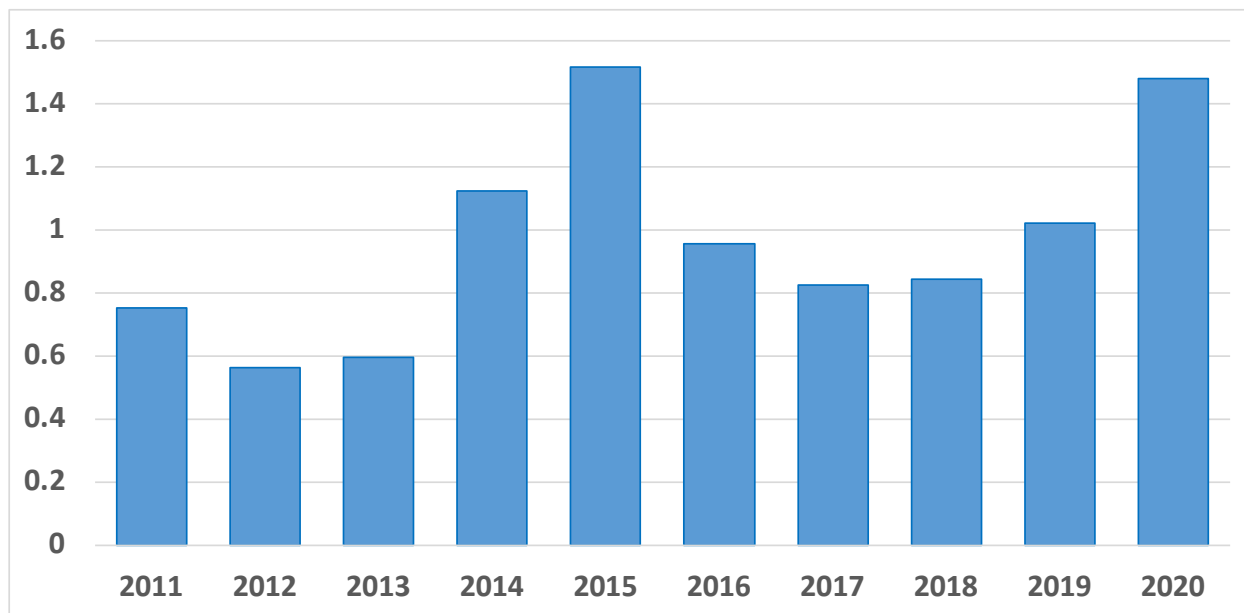

Крім капітальних витрат за власні кошти підприємств, значна частина кліматичного фінансування здійснювалася за рахунок міжнародних фінансових та донорських організацій (хоча більша частина з них у вигляді позик підприємствам вже врахована в статистиці капітальних

⁵ Більше деталей про МЗВ кліматичних фінансів дивись у розділі 6.2.

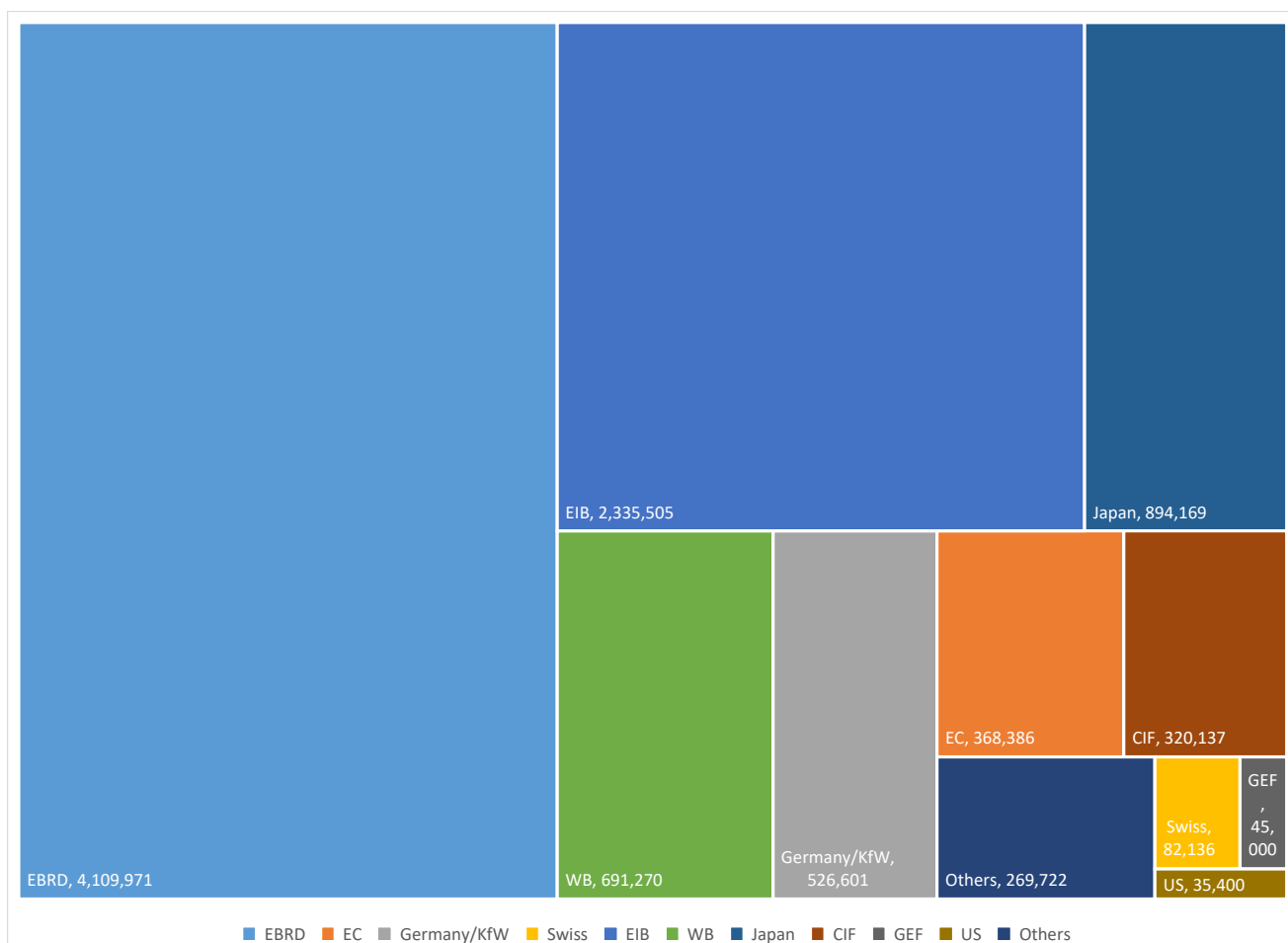
інвестицій). Так, за інформацією ОЕСР⁶, обсяг кліматичного фінансування від донорів та МФО за період 2011-2020 років змінювався від 0.5 до 1.5 млрд.дол. та склав в середньому 1 млрд. доларів щорічно за період (малюнок 3). Серед найбільших надавачів кліматичного фінансування були ЄБРР, ЄІБ, Банк розвитку Японії (JICA), Світовий банк, уряд Німеччини та Європейська комісія (малюнок 4). Більш детальний розподіл за напрямками фінансування, донорами та роками наведений у Таблиці 1. Дані Таблиці 1 засвідчують наявність значних коливань в обсягах кліматичного фінансування за роками. Це пояснюється особливостями роботи МФО з підготовки великих інвестиційних проектів.

Малюнок 3. Кліматичне фінансування МФО та донорів в Україні у 2011-2020 рр., млрд.дол.

Малюнок 4. Найбільші надавачі кліматичного фінансування серед МФО та донорів в Україні у 2000-2020 рр., дол.

⁶ <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/>

Джерело: дані ОЕСР

Таблиця 1. Кліматичне фінансування за напрямками та донорами щорічно за період 2011-2020 р.

Рік	Обсяги за напрямками (2018 млн дол.)		Зростання/ зменшення	Основні донори
2011	Запобігання: Адаптація: Разом:	751 28 753 ⁷	-	ЄБРР - 74% Німеччина - 8% KFW - 5% Європейська комісія - 4% Швейцарія - 4%
2012	Запобігання: Адаптація: Разом:	560 6 563	-25%	ЄБРР – 75% Європейська комісія – 19% CIF – 4%
2013	Запобігання: Адаптація: Разом:	594 29 596	+6%	ЄБРР – 38% ЄІБ – 35% CIF/CTF – 17% Європейська комісія – 3% Німеччина – 3%
2014	Запобігання: Адаптація: Разом:	1094 32 1124	+89%	ЄБРР – 35% Світовий банк – 30% CIF/CTF – 18% ЄІБ – 10% Німеччина – 2% Швейцарія – 2%
2015	Запобігання: Адаптація: Разом:	492 1062 ⁸ 1516	+35%	JICA – 59% ЄІБ – 25% ЄБРР – 9% Німеччина – 5%
2016	Запобігання: Адаптація: Разом:	945 22 957	-37%	ЄІБ – 62% ЄБРР – 19% KFW/Німеччина – 18%
2017	Запобігання: Адаптація: Разом:	801 103 825	-14%	ЄБРР – 61% ЄІБ – 27% Європейська комісія – 7% Німеччина – 2%
2018	Запобігання: Адаптація: Разом:	827 72 845	+2%	ЄБРР – 40% Світовий банк – 28% Європейська комісія – 13% ЄІБ – 7% Німеччина – 6%
2019	Запобігання: Адаптація: Разом:	982 101 1021	+21%	ЄБРР – 76% ЄІБ – 4% Європейська комісія – 5% Світовий банк – 4% Німеччина – 4%
2020	Запобігання: Адаптація: Разом:	1320 187 1479	+45%	ЄІБ – 49% ЄБРР – 39% Світовий банк – 6% Європейська комісія – 2% Німеччина – 1%

Джерело: OECD DAC External Development Finance Statistics, 2012-2020 (остання версія, травень 2022 року)

⁷ Підсумкова сума «разом» виключає дублювання витрат за напрямками запобігання та адаптації до зміни клімату

⁸ Значне збільшення фінансування заходів з адаптації до зміни клімату у 2015 році пояснюється позицією JICA у 900 млн долл. для модернізації Бортницької станції аерації

Як показано в Таблиці 2, значна частина кліматичного фінансування (80-90% від усього наданого МФО та донорами) була спрямована у заходи з пом'якшення наслідків зміни клімату і лише невелика частка у заходами з адаптації до змін клімату. Протягом цього періоду група надавачів кліматичного фінансування була відносно однорідною. Треба зазначити, що переважна більшість кліматичного фінансування – 74% - була надана трьома банками розвитку – ЄБРР, ЄІБ та Світовим банком. При цьому частка ЄБРР склала 42% від усього фінансування, наданого донорами та МФО Україні. Це вказує на високу концентрацію та залежність кліматичного фінансування України від трьох МФО, незважаючи на те, що в Україні активно працюють значна кількість донорів та інших МФО. Тому, покращення доступу України до інших надавачів кліматичного фінансування повинно стати важливим завданням для збільшення інвестиції та досягнення цілей НВБ2.

4.3. Аналіз кліматичного фінансування за секторами економіки у 2011-2020 роках

Державна служба статистики України надає інформацію з капітальних витрат лише у розрізі видів економічної діяльності та за видами активів. Проаналізувавши наявну інформацію за 2011-2020 роки, можна припустити, що найбільш наближеними до кліматичного фінансування за своєю суттю є капітальні інвестиції у «машини, обладнання та інвентар». Це може пояснюватися передусім тим, що переважна більшість нових машин та обладнання, що закуповуються підприємствами є новими та сучасними, а тому енерго- і ресурсоефективними, тобто можуть класифікуватися як кліматичні інвестиції.⁹ Звичайно, частина кліматичних інвестицій була здійснена також за іншими видами активів, а саме у будівлі, інженерні споруди, транспортні засоби тощо. Однак, виходячи з існуючої практики будівництва та закупівлі транспортних засобів в Україні, можна припустити, що частка таких інвестицій з позитивним впливом на зміну клімату була незначна. Крім того, можна припустити, що ця частка кліматичних інвестицій за іншими видами активів нівелюється часткою витрат у «машини, обладнання та інвентар», які не пов'язані з позитивним впливом на клімат. Підсумовуючи, з певним рівнем припущення (враховуючи відсутність будь-якої іншої статистичної інформації), для цілей даного звіту можна вважати, що кліматичне фінансування за рахунок власних коштів підприємств дорівнювало їх капітальним витратам у машини, обладнання та інвентар.

Виходячи з такого припущення, нами було проаналізовано динаміку та структуру таких капітальних інвестицій. Як видно на малюнку 5, капітальні інвестиції за період 2010-2020 років коливалися від 4 до 10 млрд доларів та склали в середньому 7 млрд доларів щорічно за даний період. Слід також зазначити, що у 2020 та 2021 роках капітальні інвестиції суттєво скоротилися (на 18%) порівняно з попереднім роком, передусім через епідемію COVID-19, та склали приблизно 6 млрд.дол. за рік. Також, очікується значне зниження їх обсягів і у 2022-2023 роках через воєнний стан. Так за оцінками НБУ, ВВП України може скоротитися на третину за результатами 2022 року, тому можна припустити, що капітальні інвестиції скоротяться ще більше через економічну невизначеність та несприятливий інвестиційний клімат через війну до 2-3 млрд.доларів.

⁹ Подібний підхід відповідає практиці визначення кліматичних інвестицій, що використовується МФО, зокрема ЄБРР.

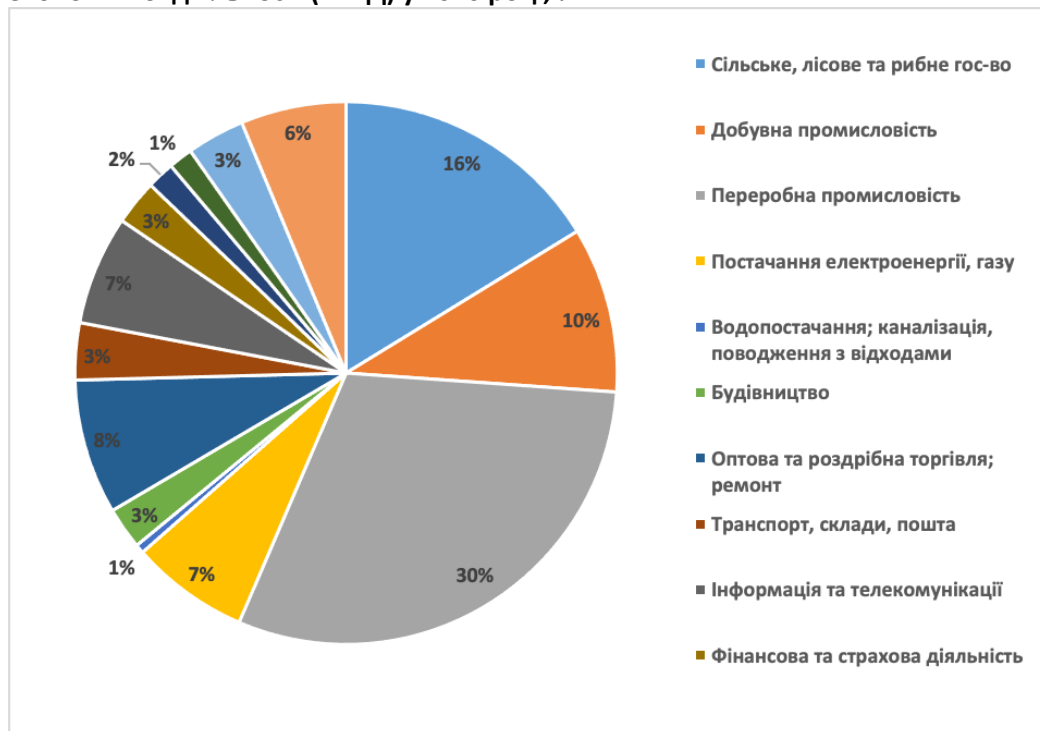
Малюнок 5. Капітальні інвестиції у «машини, обладнання та інвентар», млрд дол.

Джерело: дані Державної служби статистики України

Що стосується структури капітальних інвестицій на машини, обладнання та інвентар, вона показана на Малюнку 6 за видами економічної діяльності у 2020 році. Найбільшу частку витрат, очікувано, займає переробна промисловість та сільське, лісове, рибне господарства (30 та 16% відсотків від загальних витрат за всіма видами діяльності відповідно).

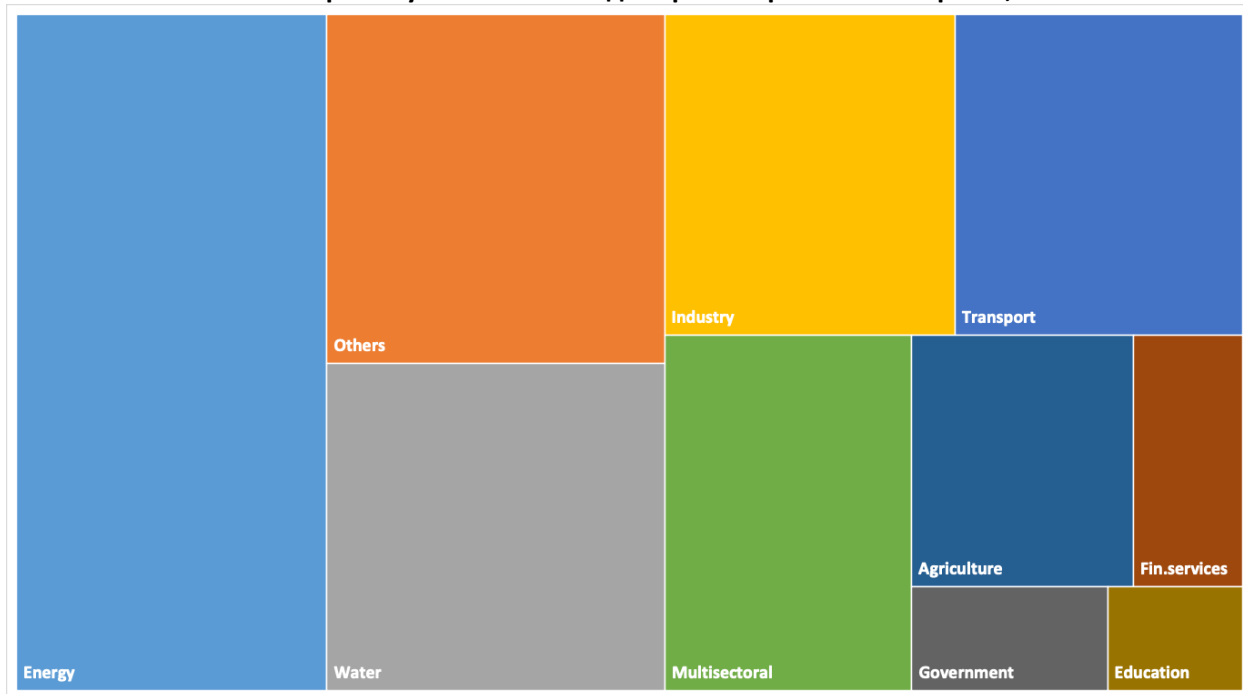
Малюнок 6. Структура капітальних витрат у «машини, обладнання та інвентар» за видами економічної діяльності (КВЕД) у 2020 році, %

Джерело: дані Державної служби статистики України

Якщо окремо розглянути кліматичне фінансування від донорів та МФО за звітом ОЕСР, де міститься доволі детальна та надійна інформація, то їх структура за секторами буде дещо схожою (малюнок 7). Найбільші обсяги припадають на сектори енергетики, водопостачання та водовідведення (в основному за рахунок фінансування JICA Бортницької станції аерації), сектори промисловості, будівництва, транспорту та інші. Загалом, розподіл кліматичного фінансування за секторами економіки є доволі однорідним та охоплює усі сектори.

Малюнок 7. Кліматичне фінансування МФО та донорів в Україні за секторами, 2011-2020

4.4. Бюджетне кліматичне фінансування в Україні

Крім фінансування за рахунок власних коштів підприємств та коштів, отриманих у вигляді позик та грантів від МФО і донорських організацій, заходи з пом'якшення наслідків та адаптації до змін клімату також фінансуються з Державного та місцевих бюджетів.

Саме бюджетне фінансування визначається основним у переважній більшості програмних документів та стратегій Уряду та міністерств, зазвичай з горизонтом перспективного планування до 2030 та 2050 роки. Такі програмні документи майже завжди містять стандартне формулювання щодо джерел фінансування – «бюджетні призначення, передбачені центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам на відповідний рік, та інші джерела, не заборонені законодавством».

Але, аналіз витраток державного бюджету України за останні чотири роки свідчить, що витрати на кліматичні заходи займають мізерну частку - менше 1% всіх витрат державного бюджету (Таблиця 2). Так, у 2020 році відбулося суттєве зменшення кліматичних витраток на 64% порівняно з 2019 р. Однак, слід відзначити, що з 2020 року спостерігається позитивна тенденція збільшення витраток на кліматичні заходи. Так, збільшення 2021 р. порівняно з 2020 р. становить 86%. А в 2022 р. планується витратити на екологічні заходи 9782,2 млрд грн, що на 69% більше ніж в 2021 р. і майже в три рази більше ніж в 2020 р.

Таблиця 2. Аналіз видатків на кліматичні заходи у Державному бюджеті України у 2019-2022 рр.

Рік	Загальні видатки бюджету, млн грн	Видатки на кліматичні заходи, млн. грн	Розподіл кліматичних видатків, млн. грн		Частка кліматичних видатків в їх загальній величині, %
			Загальний фонд	Спеціальний фонд	
2019	1093021,7	8508,4	6807,8	1700,6	0,80
2020	1270677,1	3109,1	2615,9	493,2	0,24
2021	1444342,1	5793,9	4733,3	1060,6	0,40
2022	1499469,9	9782,2	8468,3	1313,9	0,65

Джерело: Закони України про Державний бюджет, 2019-2022 роки

Слід зазначити, що для цілей аналізу до кліматичних видатків було віднесені видатки, пов'язані з пом'якшенням наслідків та адаптацією до змін клімату. Найбільшу питому вагу серед них у державному бюджеті мають видатки на функціонування Фонду енергоефективності та видатки Державного фонду регіонального розвитку. Під час розрахунків було враховано лише половину загального розміру Державного фонду регіонального розвитку, оскільки, на нашу думку, не всі його кошти розподіляються на проекти, пов'язані з запобіганням зміні клімату (енергоефективність).

Фонд енергоефективності, таким чином, є основним джерелом бюджетного фінансування кліматичних заходів. Статутний капітал Фонду енергоефективності був збільшений 22 вересня 2021 року до 2,82 млрд. грн. за рахунок коштів з державного бюджету на 2021 рік. Крім цього фонд фінансується за рахунок коштів ЄС в сумі 100 млн. євро, уряду Німеччини в сумі 20 млн. євро в рамках Угоди про фінансування заходу «Програми підтримки енергоефективності в Україні – EE4U» та Угоди про фінансування заходу «Програми підтримки енергоефективності в Україні – EE4U-II». У затвердженому Державному бюджеті на 2022 рік додатково передбачається фінансування Фонду енергоефективності у сумі 2,6 млрд грн.

При цьому, слід зазначити, що створенню та функціонуванню Фонду енергоефективності передували значні виклики, як загального характеру (що є типовими для подібних інституцій), так і специфічних саме для цього фонду. Передусім, створення нової фінансової інституції (замість використання вже існуючих фінансових установ таких, як Укргазбанк або Укресімбанк, див. розділ 7.1) потребує значних зусиль в організаційному, фінансовому, правовому плані. Процес створення Фонду від концепції до першого профінансованого проекту зайняв п'ять років. По-друге, громізка організаційна структура і система прийняття рішень не дозволили Фонду наростити необхідні обсяги фінансування та кількість проектів в Україні.¹⁰ По-третє, через неефективну модель роботи, Фонду не вдалося залучити додаткове фінансування від МФО та інших донорів, крім ЄС та Німеччини, які створили цей фонд разом з Урядом України. В-четвертих, функціонування такого фонду вимагає значних адміністративних фінансових витрат на його управління, особливо якщо воно здійснюється зовнішнім управителем (у даному випадку МФК, що управляє міжнародним трастовим фондом).

Важливо врахувати цей досвід під час створення нового Кліматичного фонду, який ймовірно зіткнеться зі схожими проблемами та викликами.

Інші джерела фінансування проектів, спрямованих на реалізацію кліматичних стратегій, концепцій та планів заходів

¹⁰ Згідно інформації з веб-сайту Фонду енергоефективності, кількість повністю або частково завершених проектів фонду за весь час його існування склала лише 215 проектів, що є мізерно малою, враховуючи існуючі потреби з фінансування енергоефективності в Україні (180 тис. багатоквартирних будинків).

Серед джерел фінансування заходів кліматичної політики окремо слід виділити кошти міжнародної технічної допомоги. Відповідно до чинного законодавства України, міжнародна технічна допомога (далі - МТД) – фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. Разом із міжнародними організаціями, донором може виступити іноземна держава, уряд та уповноважені урядом іноземної держави органи або іноземний муніципальний орган.

Переважає частина МТД, що реалізуються в Україні спрямовується на заходи присвячені енергоефективності. Зокрема, у секторі «Енергоефективність» станом на липень 2019 року впроваджується 51 проект міжнародної технічної допомоги загальною кошторисною вартістю 138,38 млн. дол. США за підтримки Урядів ФРН (28,6 млн. євро), Швейцарії (36,2 млн. дол. США) та США (19 млн. дол. США), а також допомоги ЄБРР (5,27 млн. дол. США), НЕФКО (31,84 млн. дол. США), ЄС (11,47 млн. дол. США) та ООН (6 млн. дол. США). Найбільший обсяг допомоги у цьому секторі надавався донорами в рамках Фонду E5P (більше 37 млн. дол. США) та Урядом Швейцарії (більше 36 млн. дол. США), а також ФРН.

Іншим джерелом кліматичного фінансування був «зелений» тариф. За рахунок нього фінансувалися виробники електроенергії з відновлюваних джерел енергії. Виходячи з загальної встановленої потужності ВДЕ, таке фінансування складало приблизно 1 млрд доларів щорічно до початку війни (розраховано як відшкодування різниці між «зеленим» тарифом та ринковою ціною на електроенергію).¹¹

¹¹ Limiting the cost of feed-in-tariff subsidies, Low Carbon Ukraine, Policy Paper, Berlin Economics

5. НБВ України та кліматичне фінансування

5.1. Загальна та макроекономічна ситуація в Україні (станом на червень 2022 року)

Протягом минулого року Україна досягла значного прогресу в боротьбі зі зміною клімату, незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію в країні. У липні 2021 року Україна підготувала та затвердила оновлений НБВ до РКЗК ООН. Він передбачає скорочення викидів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком (набагато амбітна мета порівняно з попереднім першим НБВ) та оголошення мети з кліматично-нейтральної економіки не пізніше 2060 року.

За останні кілька років Україна зробила чимало кроків для суттєвого зменшення споживання енергії, розвитку сфери енергоефективності та відновлюваної енергетики, що наразі є основними заходами зі скорочення викидів ПГ. Так, встановлені потужності ВДЕ (без врахування великих ГЕС та ГАЕС) в Україні зросли з 0,8 ГВт у 2015 році до 8,5 ГВт у 2021 році, у будівництво яких залучено 6,2 млрд євро інвестицій. Ще понад 500 млн євро інвестовано у 2,4 ГВт потужностей, що генерують теплову енергію з альтернативних видів палива завдяки запровадженню стимулюючого тарифу на теплову енергію.

У той же час, Україна має особливі труднощі з доступом до кліматичного фінансування. Оскільки Україна є країною Додатку 1, вона не має права на отримання фінансування від GCF, хоча її ВВП на душу населення є одним із найнижчих у Європі та нижчим, ніж у багатьох країнах, які отримували фінансування від GCF у минулому.

Внаслідок військової агресії РФ, макроекономічна ситуація України значно погіршилася. Падіння ВВП зараз оцінюється на рівні -35% до кінця 2022 року. За статистикою ООН, з України виїхало 6.8 млн людей, повернулося 2.2 млн людей, 4.6 млн людей (10% населення) емігрували, потенціал споживання знизився мінімум на 12–15%.

Національний банк впроваджує обмеження на міжбанківському ринку. Обмінний курс перебуває на фіксованому рівні, загальну економічну політику спрямовано на збереження макроекономічної стабільності і недопущення значного зростання валютного курсу. Структура платіжного балансу змінилася, торгові кредити показують -4.5 млрд дол. США, більш як експорт усіх товарів за 2 місяці. Ризики небезпеки спричинили еміграцію капіталу. Війна актуалізує умовні зобов'язання держави з підтримки оборони країни, безпечного існування її громадян, функціонування національного бізнесу, що потребує додаткових витрат державного бюджету. У зв'язку з цим, витрати на заходи передбаченні у НБВ стають менш пріоритетними, а можливості кліматичного фінансування ще більш обмеженими.

За оцінками Київської школи економіки, станом на червень 2022 року загальні економічні втрати через війну, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), становлять 600 млрд доларів. При цьому загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури сягає майже 100 млрд доларів. Через війну зруйновано чи пошкоджено 38,6 млн квадратних метрів житла на 33,9 млрд доларів. Крім того, постраждало щонайменше 219 заводів, фабрик та підприємств на 10,7 млрд доларів.

Але у той же час поточна ситуація створює нові можливості для України. Міжнародні партнери готові надати більш як 30 млрд дол. США на додаткові військові витрати, гуманітарну підтримку, виплату зарплат і пенсій. Країна має унікальний шанс не просто відтворити старе, а модернізувати, трансформувати економіку, зробити її більш ефективною та продуктивною.

Проте швидкого відновлення чекати не варто. Так, за словами Олександра Паращія, економіста інвесткомпанії Dragon, навіть у разі швидкого закінчення війни економіка України виходитиме на довоєнні рівні 5-6 років. У 2022 році загальні потреби у фінансуванні державного

бюджету України (дефіцит + погашення боргу) оцінюються у понад 1,1 трлн грн. (або майже 30% ВВП), в т.ч. дефіцит – 750 млрд. грн. (18% ВВП) (оцінки на основі прогнозу МВФ)¹².

У червні 2022 року НБУ ухвалив збільши облікову ставку з 10% до 25% річних, що призвело до подорожчання державних запозичень та до збільшення ставок за кредитами. За підсумками 2022 року інфляція перевищить 30%, прогнозує НБУ. На кінець 2023 року НБУ очікує інфляцію на рівні 20,7%, у 2024-му – 9,4%.

Така макроекономічна та фінансова ситуація в Україні має негативний вплив на рівень капітальних інвестицій в Україні, що безперечно сповільнить також кліматичне фінансування, особливого приватного сектору.

5.2. Інвестиційне планування

Інвестиційне планування бюджетного фінансування в Україні відбувається у відповідності до Бюджетного кодексу України. Планування кліматичного фінансування приватного сектору відбувається на рівні самих підприємств, але потім воно ніде не узагальнюється та не використовується на рівні держави.

Уряд України розпочав процес запровадження трирічного бюджетного планування відносно недавно, з 2019 року. Зокрема, вводиться складання Бюджетної декларації як документа державного стратегічного планування, який визначатиме основні принципи бюджетної політики на трирічний період. Бюджетна декларація містить, зокрема, загальні граничні показники видатків на 3 роки, граничні показники видатків для кожного з головних розпорядників, цілі державної політики у відповідній сфері, оцінка фінансових ризиків і проведення оглядів видатків.

У той же час планування у розрізі конкретних капітальних витрат чи бюджетних програм залишилося у горизонті один рік. Тобто, закон про Державний бюджет України приймається на один рік та фіксує капітальні витрати лише на один рік.

Таке де-факто короткострокове планування має значний негативний вплив на підготовку інвестиційних проектів, які зазвичай мають довгий цикл підготовки та реалізації, тому повинні мати фінансування протягом декількох років, що повинно відображатися в державному бюджеті. Але через те, що розпорядник бюджетних коштів не може надавати або погоджувати свої зобов'язання з фінансування капітальних витрат на термін більше одного року, велика кількість проектів мають проблеми з реалізацією та залученням приватного співфінансування та компаній, які за таких умов невизначеності не приймають участь у бюджетних програмах.

Суттєвим недоліком інвестиційного планування в Україні є відсутність механізму врахування кліматичних цілей у бюджетному процесі. Наприклад, незважаючи на те, що НВВ2 було затверджене урядом України в середині 2021 року, при складанні Бюджетної декларації на 2023-2025 роки НВВ2 та закладені у нього цілі окремо не визначаються. Дуже часто окремі політики, у тому числі що містяться в НВВ2, взагалі не знаходять відображення в бюджетному плануванні.

У Бюджетній декларації наводяться пріоритети за галузями промисловості. Так, наприклад, зазначаються окремі пріоритети у сфері дорожньо-транспортної інфраструктури, агропромислового комплексу, охорони навколишнього середовища (в основному природно-заповідний фонд, радіоактивні відходи тощо), вугільної галузі, енергоефективності та енергозбереження (лише робота Фонду енергоефективності) тощо. Заходи з пом'якшення наслідків та адаптації до зміни клімату в документі згадуються лише частково та розпорошені за окремими секторами.

Бюджетна декларація на 2023-2025 рік та Державний бюджет на 2023 рік зараз знаходяться в процесі підготовки. Для відповідних міністерств на чолі з Міністерством фінансів України буде надзвичайно важливим узгодити ці документи з інвестиційними пріоритетами НВВ2 для досягнення

¹² За оцінкою КШЕ – Київської школи економіки

ефективності та консолідації потреб у кліматичному фінансуванні. Щоб спрямувати кліматичне фінансування у пріоритетні сектори, важливо дослідити та визначити найбільш ефективний інституційний механізм, який уможливить реалізацію пріоритетів кліматичної політики. Серед важливих питань, які потрібно розглянути, можна зазначити наступні:

- Хто проводитиме та нестиме відповідальність за перегляд та встановлення пріоритетних інвестицій, необхідних для виконання цілей НВВ?
- Як найкраще організувати збір даних про кліматичне фінансування?
- Де зберігатимуться дані та якою буде частота їх збору?
- Яка система забезпечення контролю якості та верифікації буде запроваджена?
- Як ці дані використовуватимуться та для яких національних і міжнародних зобов'язань щодо звітності?

Важливим є питання про те, як існуюча система міжбюджетних трансфертів повинна бути скоригована або доповнена додатковими коштами з огляду на вплив зміни клімату. Малоімовірно, що вирішення проблеми зміни клімату вимагатиме суттєвих змін у розподілі відповідальності за видатки на різні рівні уряду, але може знадобитися зміна сукупного розміру та географічного складу трансфертів із центру. Це пояснюється тим, що наслідки зміни клімату проявляються в основному на місцевому рівні. Місцеві географічні умови та рівень економічного розвитку також впливатимуть як на вразливість громад, так і домогосподарств до зміни клімату. Тому наслідки зміни клімату, ймовірно, створять непропорційний тиск на ті послуги, які надаються на місцевому рівні та відповідають місцевим потребам. Щоб підтримувати місцеві послуги навіть за існуючими стандартами, з часом можуть знадобитися додаткові ресурси внаслідок впливу зміни клімату. Усвідомлюючи вплив зміни клімату на місцеві громади та труднощі, пов'язані із спрямуванням ресурсів на них, Уряду України слід переосмислити систему розподілу бюджетних трансфертів з метою збільшення кліматичного фінансування на місцевому рівні.

Рекомендація 1:

Узгодити процес інвестиційного планування в Україні з цілями НВВ шляхом розробки інституційного механізму врахування цілей кліматичної політики, а також терміново провести ретельний аналіз та визначити пріоритетні інвестиції, необхідні для реалізації НВВ.

Рекомендація 2:

Переглянути бюджетний процес на предмет урахування кліматичних цілей під час бюджетного планування та виконання, починаючи від розробки та затвердження Бюджетної декларації, Державного бюджету тощо та закінчуючи складанням звітів з виконання бюджетів та врахування попередніх недоліків.

5.3. Значення кліматичного фінансування у НВВ України

Відповідно до Аналітичної довідки, для виконання цілей НВВ необхідно залучити 102 млрд. євро капітальних інвестицій до 2030 року. За секторами економіки потреби в капітальних інвестиціях показані у Таблиці 3.

Таким чином, очікується, що середні щорічні капітальні інвестиції протягом 2021 – 2030 років становитимуть близько 10 млрд. євро.

Однак слід зазначити, що загальна сума необхідних інвестицій була отримана в результаті математичного моделювання. При цьому використана модель не дозволяє розрахувати інвестиції за кожним підсектором окремо. Таким чином, необхідні інвестиції для реалізації НВВ визначені розрахунковим шляхом та не забезпечені конкретними програмами міністерств або планами приватного сектору з зазначенням обсягів фінансування таких програм та планів.

Таблиця 3. Інвестиції необхідні для досягнення цілі НВВ2 в 2021-2030 роках, млрд. євро

Сектор	Капітальні інвестиції, млрд. євро
Всього	102
1+2. Енергетика + Промислові процеси (без споживчих витрат)	93
Сільське господарство	2
Виробництво енергії та тепла	26
Промисловість	37
Будівлі* (без споживчих витрат)	16
Опалення	16
включаючи термомодернізацію будівель	13
Видобування та транспортування енергоресурсів	8
Транспорт (без споживчих витрат)	3
Приватні авто	3
3. Сільське господарство	4
4. ЗЗЗЛГ	3
5. Відходи	2

Джерело: Аналітичний огляд другого НВВ України до Паризької угоди, квітень 2021 рік

Передбачається, що фінансування НВВ2 має включати поєднання внутрішніх бюджетних асигнувань, приватного сектору (вітчизняного та іноземного), двосторонніх та багатосторонніх фінансових механізмів і допомоги у розвитку.

Тому кліматичне фінансування відіграє важливу роль у можливості країні рухатися далі на шляху енергетичного переходу до низьковуглецевого майбутнього.

6. Система управління кліматичними фінансами

6.1. Сьогодинішній стан

Система державного управління в сфері клімату в Україні тільки формується. Так, за реалізацію цілей кліматичної політики на національному рівні є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України¹³ (Мінприроди). Мінприроди формує та реалізує державну політику щодо «регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату і адаптації до його змін і виконання у межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї». Кліматична політика нерозривно пов'язана з енергетикою та інфраструктурою. Міністерства рівні у своєму статусі, і Мінприроди не має повноважень формувати енергетичну чи інфраструктурну політику — вони віднесені до відання відповідних міністерств. Мінприроди має повноваження формувати кліматичну політику, однак можливості це робити у нього обмежені.

При Мінприроди заснований окремий дорадчий орган - Міжвідомча комісія із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, що була трансформована в Міжвідомчу комісію з питань зміни клімату та збереження озонового шару¹⁴, яка покликана координувати та узгоджувати діяльність органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері зміни клімату та збереження озонового шару, а також виконання зобов'язань України відповідно до міжнародних договорів України, пов'язаних із зміною клімату та збереженням озонового шару.

Окремо слід зазначити, що окрім представників/ць органів влади, до складу комісії входять також представники/ці громадськості. Зараз, на жаль, комісія не виконує повною мірою своєї координаційної функції, оскільки для участі у засіданнях комісії органи влади делегують чиновників без достатніх для формування політики повноважень, а також через плінність складу учасників/ць засідань.

В системі прийняття рішень з кліматичної політики також приймають участь:

- Комітет ВРУ з питань екологічної політики та природокористування
- Комітет ВРУ з питань енергетики та житлово-комунальних послуг
- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
- Міста і громади
- Профільні об'єднання недержавних зацікавлених сторін у пов'язаних із кліматом сферах
- Громадські організації та інші

На початку 2020 року уряд України долучився до нової ініціативи ЄС «Європейська зелена угода» («The European Green Deal») та створив Міжвідомчу робочу групу, що координуватиме подолання наслідків зміни клімату в рамках «Європейської зеленої угоди»¹⁵. Дана міжвідомча робоча група очолюється Прем'єр-міністром України; Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України є заступником голови. До складу міжвідомчої робочої групи входять безпосередньо міністри профільних міністерств, представники МФО, громадських та експертних організацій.

Разом з цим, в системі виконавчої влади України, діяльність міністерств та відомств визначається положеннями Закону України «Про Кабінет Міністрів України», згідно з якими давати доручення розробляти та супроводжувати нормативно-правові акти, які навіть мають крос-секторальний характер, відповідні органи виконавчої влади можуть виключно в межах їх власних

¹³ На підставі Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, затвердженого Постановою КМУ №614, від 25.06.2020р

¹⁴ Постанова КМУ №879, від 23.09.2020р

¹⁵ Постанова КМУ «Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії "Європейський зелений курс", №33 від 24.01.2020 року

повноважень (що визначаються в положеннях про діяльність кожного міністерства та/або відомства окремо). Отже, Міністерство екології та природних ресурсів фактично не має важелів щодо прямого впливу на інші органи влади, в частині врахування цілей та виконання заходів кліматичної політики в рішеннях, що приймаються останніми (за виключенням випадків передбачених чинним законодавством). Міжвідомчі комісії створені задля усунення цих недоліків також не вирішують даної проблеми, оскільки відносяться до категорії «дорадчих органів», а отже фіналізація прийняття рішень, зокрема у вигляді постанов/розпоряджень Уряду не має обов'язкового характеру. Не дивлячись на те, що практично всі робочі групи надсилають протоколи своїх засідань, а також проекти рішень (за наявності) їх розгляд на засіданнях КМУ не є обов'язковим. Участь інших інституцій на урядовому рівні, що перераховані в цьому розділі також не має узгодженості та координації. Так, навіть за наявності формалізованих процедур розгляду пропозицій МФО, громадськості, необхідно констатувати відсутність обов'язковості їх розгляду. Отже, актуальними залишаються питання підготовки кадрів, наявності відповідних штатних посад в різних органах державної влади, налагодження співпраці між різними органами державної влади та з профільюючим органом у сфері розроблення та реалізації політики з питань зміни клімату, використання потенціалу аналітичних центрів, інституцій громадянського суспільства та міжнародних організацій в Україні.

В Україні зараз відсутня єдина система управління кліматичним фінансуванням. Як такого централізованого підходу немає, натомість різні суб'єкти державного управління (міністерства, агентства, ОМС) на різних рівнях залучені до планування кліматичного фінансування з низьким рівнем координації між ними та відносно низьким рівнем залучення партнерів з розвитку до стратегічного планування. Також відсутні узагальнені дані або потоки інформації з кліматичного фінансування між зацікавленими органами влади. Відсутність системи МЗВ кліматичних фінансів також негативно впливає на визначення пріоритетності фінансування цілей НВВ. Прийнявши комплексний підхід з урахуванням усіх зацікавлених сторін уряду буде легше залучати фінансування та використовувати кліматичне фінансування для підтримки своїх цілей у найбільш ефективний спосіб.

Після реформи децентралізації, значна частина повноважень органів влади була передана на місцевий рівень. Тому також необхідно забезпечити координацію між різними рівнями управління, щоб мати можливість досягти найкращих можливих результатів від розподілу дефіцитного кліматичного фінансування. Відгуки низки партнерів з розвитку свідчать про те, що поточні механізми є недостатньо ефективними та дієвими і перешкоджають залученню кліматичного фінансування, затримуючи проекти та вимагаючи значних зусиль з координації.

Однією з проблем, пов'язаних з реалізацією кліматичної політики та, зокрема, її фінансування є її міжсекторальний характер, тобто вона зачіпає багато секторів економіки України, за які відповідають окремі міністерства. Тобто крім необхідності координації кліматичної політики, включно з фінансовими аспектами, між міністерствами, постають питання визначення пріоритетності кліматичних заходів та їх фінансування всередині самих міністерств.

Реалізація цілей кліматичної політики вимагає не лише збільшення витрат на кліматичні заходи, а й якісних змін у розподілі державних видатків серед урядових установ. Витрати, які мають негативний вплив на клімат повинні зменшуватися з часом, а які позитивно – збільшуватися.

На практиці може бути важко аналізувати кожне політичне рішення через «кліматичну призму», однак уряд може визначити такі політики та сектори, які потенційно мають найбільший вплив на зміну клімату. У таких секторах необхідно враховувати не лише окремі ініціативи, пов'язані зі зміною клімату, а й вплив на зміну клімату всіх ключових нових політичних рішень і інвестиційних програм. Наприклад, прийняті сьогодні рішення щодо енергетичної інфраструктури, передусім будівництва нових потужностей з виробництва електроенергії, матимуть значні наслідки в майбутньому. Ряд країн створили багатосторонні фінансові групи з питань клімату, які можуть бути

найкращим механізмом для консультування щодо наслідків державних стратегій, програм, політик на зміни клімату.

В Аналітичній записці «Інституційні засади кліматичного врядування» Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля» було проаналізовано досвід країн-членів ЄС у побудові інституційної архітектури кліматичного врядування. Відповідно до проведеного дослідження, можна зробити висновок, що функції формування державної політики у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату у країнах ЄС покладені або на міністерство охорони довкілля, або на об'єднане міністерство енергетики та клімату, або на об'єднане міністерство економіки та клімату (де такі існують). Спільним для окремих держав-членів ЄС є те, що відповідальним за розробку державної політики у сфері адаптації до наслідків зміни клімату зазвичай виступає міністерство охорони довкілля. В усіх країнах ЄС існує чіткий галузевий розподіл функцій та повноважень у сфері зміни клімату. Крім того, у федеративних країнах, таких як Австрія, Бельгія тощо, розробка та реалізація кліматичної політики відбувається за умов чіткої координації та співпраці між центральними органами виконавчої влади та іншими суб'єктами владних повноважень.

Для України розробка інституційної архітектури кліматичного врядування є надзвичайно актуальною. Перш за все, це обумовлено неналежним врегулюванням даного питання на законодавчому рівні. Так, в Україні відсутній закон, який чітко визначає понятійний апарат у сфері зміни клімату. Також, нагальною є розробка законодавчої бази щодо ролі та повноважень державних органів з питань зміни клімату та адаптації до неї. На даний момент, Міністерство довкілля виступає центральним органом виконавчої влади, який розробляє державну політику у сфері зміни клімату. Виконання окремих функцій покладено на низку інших органів виконавчої влади, зокрема Мінекономіки, Міненерго, Мінрегіон та ін. Однак, слід зазначити, що розподіл функцій у сфері зміни клімату між різними органами виконавчої влади відбувається на основі виконання умов міжнародних угод, що, в свою чергу, не відповідає Конституції України. Тому, можна погодитись з тим, що вирішення питань статусу, функцій і повноважень державних органів з питань зміни клімату потребує ухвалення окремого закону, який щонайменше мав би ввести поняття зміни клімату та державної політики у цій сфері.

Враховуючи негативний досвід координації міжсекторальних питань, зокрема питань зміни клімату міжвідомчими робочими групами, варто розглянути необхідність перенесення координуючої функції на рівень Першого Віце-прем'єр-міністра чи Віце-прем'єр-міністра з питань європейської інтеграції. Крім координації, такий підхід забезпечив би політичне лідерство та ефективну інтеграцію кліматичних питань у всі сфери державної політики. З часом, коли кліматична політика набуде визначального значення в сфері державного управління, можливо навіть розглянути створення окремої посади Віце-прем'єр-міністра з питань зміни клімату.

6.2. Моніторинг, звітність та верифікація (МЗВ) кліматичних фінансів

Централізована система моніторингу, звітності та верифікації кліматичних фінансів на рівні країни є важливим елементом управління зовнішніми та внутрішніми кліматичними фінансовими потоками та управління ними. Наявність такої системи МЗВ дозволить Україні швидко визначати та реагувати на можливості у сфері кліматичного фінансування та сприяти досягненню швидшого доступу до кліматичних фінансових потоків і більш швидкому досягненню цілей НВВ.

Наразі, основні донори та МФО самостійно сертифікують своє кліматичне фінансування, що надається Україні, наприклад, через загальну систему МЗВ кліматичного фінансування для МФО або кожним окремо в їхніх власних системах (ЄББР, МФК тощо). Цей підхід описано нижче у таблиці, але він не є задовільним, оскільки не дає змоги країні-реципієнту вести реєстр отриманого кліматичного фінансування самостійно, та не дозволяє йому повноцінно управляти фінансовими потоками відповідно до своїх пріоритетів та цілей НВВ.

Серед донорів та МФО немає єдиної системи відстеження кліматичного фінансування, незважаючи на зусилля РКЗК ООН та деяких громадських організацій, таких як Ініціатива з Кліматичної політики (Climate Policy Initiative), щодо надання порівняльної звітності з кліматичних фінансових потоків. Таким чином, обсяги кліматичного фінансування, про які звітують донори та МФО, не обов'язково є порівняльними між собою. Таблиця 4 нижче містить короткий огляд основних систем відстеження, які використовують донори.

Таблиця 4. Відстеження кліматичних фінансів донорами

Партнери з розвитку	Система відстеження
Усі	- Усі агентства розвитку та МФО зазвичай звітують у системі ОЕСР (OECD DAC). Тим не менш, це дуже приблизна система звітності, яка не дає можливості детального відстеження та може завищувати розмір кліматичного фінансування - Усі агентства розвитку та МФО також можуть звітувати з кліматичних фінансів у рамках дворічної системи звітності РКЗК ООН
ЄС	ЄС вимагає, щоб принаймні 20% його фінансування було спрямовано на кліматичні програми, які зазвичай повністю інтегровані з фінансовим інструментом. ЄС використовує систему ОЕСР (DAC OECD) та покладається на системи МЗВ організацій, через які надаються кошти (наприклад, якщо виплата здійснюється через МФО, використовується МЗВ МФО).
Фінансові інститути розвитку DFIs (KfW)	Фінансові інститути розвитку є учасниками Фінансового клубу міжнародного розвитку (IDFC) та надають звітність у рамках клубу. Німеччина звітує про внески KfW напряму у ОЕСР.
МФО (ЄБРР, ЄІБ, МФК, СБ)	Усі МФО дотримуються власної системи МЗВ ¹⁶ кліматичних фінансів, яка працює з 2011 року.
Інші партнери з розвитку (FAO, GIZ, UNDP, USAID, ін.)	Інші партнери з розвитку в основному використовують спрощену систему МЗВ ОЕСР, яка не дозволяє відстежувати кліматичне фінансування на достатньо деталізованому рівні. Вони також здійснюють внутрішній моніторинг для власних цілей, але ця інформація не розголошується.

Централізована система МЗВ на рівні країни також дозволить Україні покращити якість звітування з кліматичних фінансів. Запровадження такої системи МЗВ, у свою чергу, сприятиме тіснішій інтеграції України у багатосторонню систему кліматичного фінансування світу. Потрібен час та ресурси (підтримка донорів) на розробку такої комплексної системи МЗВ на рівні країни, але наявність такої системи спростить доступ до кліматичних фінансів для України.

Рекомендація 3:

Розробити та впровадити систему МЗВ кліматичного фінансування в Україні з метою:

¹⁶ https://www.miga.org/sites/default/files/2021-08/2020-Joint-MDB-report-on-climate-finance_Report_final-web.pdf

- забезпечення систематичного збору даних від установ та організацій, включаючи бюджети всіх рівнів (державний та місцеві), державні підприємства;
- надання можливості порівнювати дані від міжнародних партнерів та об'єднати їх з національними даними;
- надання можливості спрямовувати кліматичне фінансування відповідно до цілей НВВ;
- надання можливості Україні звітувати про отримане кліматичне фінансування перед РКЗК ООН, таким чином більш тісно інтегруючи Україну у багатосторонню систему кліматичного фінансування.

6.3. Бар'єри для кліматичного фінансування та шляхи їх подолання

Основні перешкоди для доступу до кліматичного фінансування пов'язані з браком технічної та інституційної спроможності щодо:

- 1) Ідентифікації джерел та інструментів кліматичного фінансування,
- 2) Налагодження сталих та робочих відносин з надавачами кліматичного фінансування,
- 3) Структурування кліматичного фінансування відповідно до складних правил і норм .

Також окремими важливим питанням, що стримує збільшення кліматичного фінансування в Україні, є питання пошуку та підготовки проектів, враховуючи існуючий інвестиційний клімат та спроможність основних учасників. Розглянемо основні з них.

Зазвичай, *кліматичні інвестиції, особливо в енергетику та інфраструктуру, залишаються обмеженими порівняно з інвестиційними потребами*, головним чином через високе сприйняття ризику (що призводить до дуже високих премій на вартість капіталу), обмежені місцеві можливості для підготовки проектів (де часто потрібна підтримка на ранніх етапах підготовки проектів), валютні та регуляторні ризики, а також обмежений доступу до внутрішнього капіталу. Щоб досягти цілей НВВ та збільшити кліматичне фінансування, необхідно швидко збільшити кількість проектів, які виводяться на ринок.

Вищі ризики — реальні чи уявні — збільшують витрати та сприяють стримуванню інвестиційного апетиту. Інвестиції в енергетичні низьковуглецеві проєкти, як правило, є капіталоемними з самого початку, що робить фінансові витрати (відсотки на кредит тощо) важливими. Постачальники боргового та акціонерного капіталу закладають ризики проекту, включаючи ринкову та регуляторну невизначеність, у вартість його фінансування відповідно до відношення ризик/винагорода.

Велика прогалина у проектному фінансуванні пов'язана з *відсутністю компетенцій у пошуку та підготовки готових «bankable» проектів*. Розробники проектів можуть не мати необхідних навичок для залучення інвесторів. Тому це часто вимагає розробки додаткових детальних досліджень: однак це збільшує витрати на підготовку проекту і може бути неприйнятним для інвесторів.

Існує значна невизначеність щодо політик і чи будуть обіцянки держави перетворені на дії. Уряд повинен забезпечити прихильність, наприклад, проводячи відповідну політику, з метою підвищення довіри до своїх цілей з боку інвесторів. Минулий досвід досягнення своїх цілей не є позитивним. Деякі країни розглядають НВВ як формальну процедуру, відірвану від повсякденної реалізації політики.

Вартість і доступність фінансів тісно пов'язані зі сприятливим середовищем для нових проектів. Привабливість ринків електроенергії для приватних інвесторів залежить від успіхів у енергетичній політики, ринкових перетвореннях, фіскальних стимулів, регулювання та інших регуляторних питань. Коли ринкові сигнали, секторальна політика та регулювання пом'якшують реальні та передбачувані ризики, фінансування часто стає доступним і інвестори змагаються за

проекти. Основним для залучення фінансування є стабільність економічної політики та регуляторної бази, верховенство права, недискримінаційна інвестиційна політика, все що сприяє відкритості ринку, привабливості та готовності до приватних інвесторів. Це, у свою чергу, підвищує довіру інвесторів і впливає на вартість і доступність фінансування для нових кліматичних проектів.

Неефективне субсидування енергії з викопного палива та неврахування в її ціні екстерналій значно обмежує кліматичні інвестиції в країні. Уряд щороку втрачає мільярди гривень через неефективні та нецільові субсидії на викопне паливо, що сприяє збільшенню екологічної, соціальної та економічної шкоди. Необхідно провести реформу субсидій та забезпечити врахування екологічних екстерналій у ціні на енергоресурси (наприклад, через ціни на вуглець). Доходи від опадаткування вуглецю можна використати для фінансування кліматичних проектів.

Знайти кліматичне фінансування для невеликих проектів значно складніше, незважаючи на їх важливість з точки зору розвитку середнього бізнесу та забезпечення всього ланцюжка від виробника до кінцевого споживача. Тривале прийняття рішень під час розробки невеликих проектів значно збільшує вартість таких проектів.

Фінансова стійкість багатьох комунальних підприємств залишається дуже слабкою. Комунальні підприємства стикаються з проблемами відсутності планування, слабого фінансового становища, громіздкого та обмежуючого регулювання ринку, водночас обслуговуючи існуючі боргові зобов'язання та покриваючи поточні витрати. Така ситуація погіршується через неефективні соціальні субсидії, які застосовуються для підтримки низьких цін на енергоносії, часто нижчих від собівартості. Завдання полягає в тому, як забезпечити, щоб комунальні підприємства стали ефективними та привабливими для фінансування через впровадження реформ ЖКГ, які, у свою чергу, підвищать довіру інвесторів та збільшать обсяги кліматичного фінансування.

Важливим для збільшення обсягів кліматичного фінансування в Україні є створення відповідної «зеленої інвестиційної політики» та залучення приватних інвестицій. Для цього необхідно наступне.

- 1) Впровадити довгострокове планування заходів з пом'якшення та адаптації до зміни клімату, виходячи з загальнодержавного підходу. Необхідно чітко сформулювати національні цілі з запобігання та адаптації із відповідними інвестиціями в кожен вразливий до клімату сектор економіки. Це має бути в подальшому деталізовано в оновленому Національно визначеному внеску України. Цей основоположний крок є життєво важливим для інформування вітчизняного та закордонного бізнесу та фінансових установ. Як для державного, так і для приватного секторів однаково важливо чітко розуміти кліматичні ризики, а також можливості для інвестицій.
- 2) Розробити національний інвестиційний план запобігання та адаптації до клімату, який містить портфель проектів, готових до фінансування. Міністерство фінансів повинно відігравати центральну роль у створенні багатосекторного, багатостороннього та ітеративного процесу з перетворення потреб і можливостей, визначених на місцевому рівні, у національний список пріоритетних інвестицій. МФО такі як ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк, МФК, MIGA будуть виступати як приклад та гаранті для зовнішнього та внутрішнього фінансування. Цей процес також включає оцінку регуляторних і політичних прогалин у залученні приватного сектора з рекомендаціями щодо їх усунення та, окремо, ітераційний процес для визначення потреб і пріоритетів інвестицій в кліматичні заходи.
- 3) Провести оцінку ринку та підготувати перелік «bankable» проектів для різних інвесторів. Після визначення інвестиційних пріоритетів кліматичної політики необхідно оцінити проекти та відібрати ті, які з них є «bankable», тобто потенційно привабливими для інвесторів – чи для МФО, чи суто комерційних інвесторів. Решта проектів вимагатиме повністю державного фінансування (внутрішнього, через донорів або з кліматичних фондів). Ключовою вимогою до придатних для фінансування проектів є ідентифіковані та стабільні потоки доходу. Деякі

інвестиції можна зробити банківськими завдяки відносно простому структуруванню, тоді як в інших може не бути очевидних прямих доходів. Існують підходи, які можуть допомогти, наприклад, використання змішаного фінансування та інші інноваційні механізми фінансування.

- 4) Забезпечити постійну підтримку підготовки проектів. Після визначення проекту як придатного для фінансування йому необхідно отримати цільову підтримку, щоб підготувати його до виходу на ринок і залучити комерційне фінансування. Це передбачає попереднє або повне техніко-економічне обґрунтування, щоб переконатися, що проект дійсно зможе залучити приватні інвестиції. При цьому можуть знадобитися зміни політики, стимулів, показників і ринкових сигналів. Цей крок також включає оцінку вартості і рентабельності інвестицій, визначення грошових потоків проекту, виявлення прогалин у фінансуванні, виявлення потенційних інвесторів і підтримку структурування проекту та закупівель. На системному рівні для залучення значних інвестицій приватного сектора може знадобитися окрема програма підготовки проектів.
- 5) Підтримувати окремі проекти від початку їх підготовки до отримання фінансування та реалізації. Це також включає допомогу в координації залучення фінансування у різних інвесторів, у тому числі технічну допомогу. Залежно від структури проекту, цю роль не обов'язково має виконуватиме МФО. Натомість МФО будуть більш придатними в плані реалізації та нагляду за проектом, залежно від способів фінансування.
- 6) Збільшити розмір державного кліматичного фінансування. Уряду необхідно збільшити власну частку витрат на «зелені» інвестиції у своїх економічних планах, щоб мобілізувати значно більші обсяги приватного капіталу на підтримку сталого розвитку та досягнення кліматичних цілей. Державні витрати повинні зосереджуватися на програмах з високим потенціалом у вигляді економічного мультиплікатора і показників впливу на зміни клімату.
- 7) Збільшити фінансування в гривні та розвивати внутрішній ринок капіталу. Уряд, донори, МФО і приватний сектор повинні працювати разом, щоб розробити скоординовану програму для усунення ринкових бар'єрів, підтримки розбудови потенціалу місцевих фінансових установ і забезпечення оптимальної фінансової та інвестиційної екосистеми, яка б стимулювала кредитування в місцевій валюті, залучала кредиторів у місцевій валюті та інституційних інвесторів, а також зменшувала б валютний ризик кліматичних проектів. Розвинуті місцеві ринки капіталу надають можливість збільшити короткострокові та довгострокові інвестиції та можливість фінансування зеленої економіки.
- 8) Використовувати змішане (blended) фінансування з метою мобілізації та максимізації розміру приватного капіталу для інвестицій у кліматичні проекти. Поєднання комерційного кредитування з грантами, технічною допомогою, пільговими позиками та гарантіями має життєво важливе значення для впровадження нових кліматичних технологій, для прискорення впровадження високоякісних проектів зеленої енергетики та програм енергоефективності.

7. Плани з фінансування НВВ України

7.1. Ідентифікація джерел фінансування НВВ

У затвердженому урядом Національно визначеному внеску України міститься лише загальна коротка інформація про можливе фінансування для реалізації НВВ. Так, в документі зазначається, що «потрібно мобілізувати значну кількість кліматичного фінансування як державного, так і приватного». Також, «враховуючи обмежений доступ України до міжнародного кліматичного фінансування (зокрема до Green Climate Fund), Україна розраховує на залучення додаткового кліматичного фінансування у вигляді грантів від Урядів розвинених країн та будь-яких інших донорів, пільгового кредитування від міжнародних фінансових організацій, а також інших фінансових інструментів з метою створення окремого кліматичного фонду, що у свою чергу дозволить збільшити обсяги фінансування декарбонізації економіки за рахунок комерційних банків та приватного сектору».

Таким чином, в самому документі НВВ, а також інших документах або планах до нього не зазначаються та не обґрунтовуються джерела фінансування НВВ. Проект Плану заходів з реалізації НВВ до 2030 року також містить лише загальну інформацію про джерела фінансування кожного заходу. В ньому передбачається, що більшість заходів будуть профінансовано за рахунок Державного бюджету України, власних коштів підприємств та міжнародної технічної допомоги (без зазначення деталей). Лише декілька заходів містять назву установи та програми (а саме GIZ, KfW, NEFCO, E5P), за рахунок якої планується фінансування заходу. Все це говорить про низький рівень підготовки та планування заходів з кліматичної політики серед усіх міністерств та відомств.

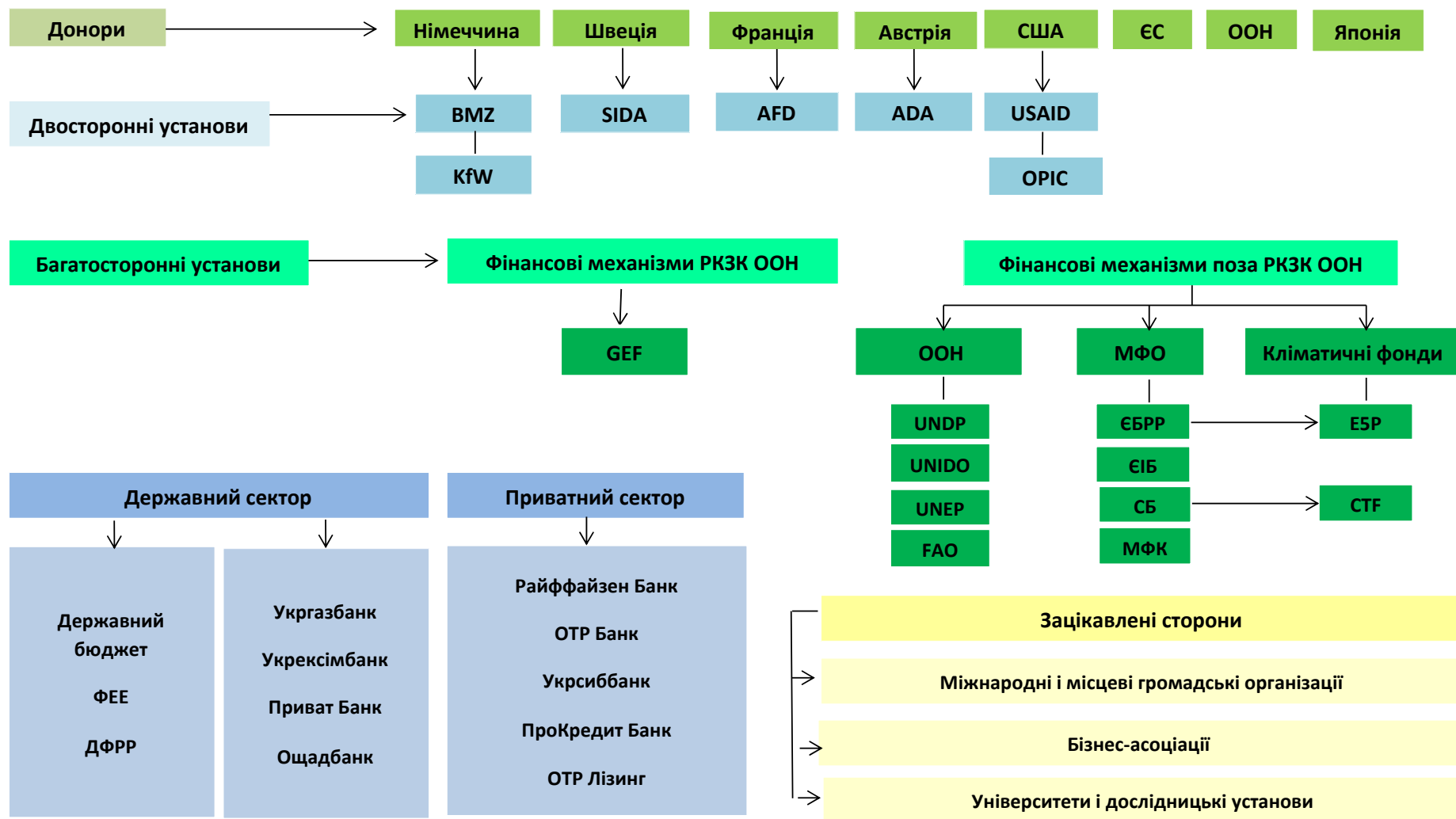
Це стосується не лише сфери кліматичної політики, а загалом більшості секторальних політик та наявних стратегічних документів. Майже всі стратегічні документи не містять фінансових планів та ідентифікації джерел фінансування, а лише мають стандартне формулювання стосовно джерел фінансування, а саме «за рахунок і в межах бюджетних призначень, передбачених центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам на відповідний рік, інших джерел, не заборонених законодавством».

Крім того, основні стратегічні документи енергетичного сектору такі як Енергетична стратегія до 2050 року та Інтегрований план з енергетики та клімату до 2030 року, розробка яких почалася декілька років тому та в яких повинні міститися фінансові плани з визначеними обсягами та джерелами фінансування, досі знаходяться в стадії підготовки і публічна інформація про них недоступна.

Аналітичний огляд НВВ окреслює можливі джерела фінансування НВВ. Зазначається, що фінансування НВВ має поєднувати внутрішні бюджетні асигнування, фінансування приватного сектору (вітчизняного та іноземного), двосторонніх та багатосторонніх фінансових механізмів і грантову допомогу.

Консультантом був зроблений огляд основних джерел кліматичного фінансування для України, який представлений на малюнку 8. Основними надавачами кліматичного фінансування в Україні, крім власних коштів підприємств та бюджетного фінансування, були міжнародні банки розвитку такі як ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк, МФК, донори ЄС, Німеччина (KfW), США (USAID), Японія, ООН, GEF та інші. Очікується, що ті ж самі донори та МФО будуть і надалі залишатися основними постачальниками кліматичного фінансування для пріоритетних секторів НВВ у період з 2023 по 2030 роки.

Малюнок 8. Основні джерела кліматичного фінансування в Україні

Важливим джерелом фінансування НВВ в майбутньому може виступати Кліматичний фонд України, створення якого було ініційоване Мінприроди у 2020 році. Потенційними джерелами такого фонду можуть виступати надходження від податку на викиди CO₂, бюджетні асигнування, безповоротна допомога донорів таких як ЄС, Німеччина та інші. Однак, слід зазначити що створення такого фонду з правилами і процедурами, які буди б прийнятні майбутнім надавачам фінансування може зайняти 2-3 роки. Тому, робота над створенням фонду повинна розпочатися зараз, щоб сподіватися на отримання достатнього фінансування з нього для реалізації цілей НВВ да 2030 року.

Крім того, роль державних банків, особливо Укргазбанку, який є найбільшим зеленим банком країни із значним досвідом та портфелем кліматичних інвестицій, значно недооцінена. Такі державні банки як Укрексімбанк та Укргазбанк вже більше 10 років активно фінансують проекти енергоефективності та використання ВДЕ в секторах промисловості, агросекторі, енергетики, житлово-комунальному секторі тощо та співпрацюють з більшістю МФО. Цей досвід повинен бути використаний урядом України з метою створення на їх базі нових програм фінансування НВВ зі змішаним фінансуванням від донорів, держави, комерційного та грантового фінансування. Як приклад, KfW зараз розпочинає велику нову програму «Зелений фонд України» для підтримки зеленого переходу економіки України. Укргазбанк виступає агентом програми з початковим бюджетом 175 млн євро у вигляді гранту, які зможуть мобілізувати до 500-700 млн.євро додаткових інвестицій. На базі цієї програми необхідно розпочати підготовку інших програм та використовувати Укргазбанк як важливий вже існуючий інструмент кліматичного фінансування.

Враховуючи загальні потреби в інвестиціях, визначені в оновленому НВВ на період 2021-2030 років, для досягнення цілей 2030 року буде потрібно збільшення існуючого обсягу зовнішнього фінансування, при цьому щорічний внесок із зовнішніх джерел повинен зрости приблизно у три рази, до 3 млрд доларів у 2030 році (Таблиця 5). Для цього Україні потрібно буде значно активізувати свою діяльність щодо доступу до кліматичного фінансування в майбутньому.

Тобто, передбачається, що основними надавачами кліматичного фінансування залишаться тіж самі донори та МФО. Україна продовжить отримувати доступ та поступово збільшить фінансування ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк, МФК, KfW для програм та проектів, що мають економічний ефект та сприяють досягненню цілей НВВ. Це включає, зокрема, модернізацію енергетичного сектору, будівництва нових електрогенеруючих потужностей з ВДЕ, систем накопичення енергії, модернізацію електро- та тепломереж, транспортної інфраструктури, централізованої теплової генерації та інших активів муніципальної інфраструктури (відходи, водопостачання та каналізація) тощо. Тому профільним міністерствам та іншим бенефіціарам буде важливо посилити співпрацю з існуючою спільнотою донорів та МФО у спрямуванні кліматичного фінансування на пріоритетні сектори НВВ.

Рекомендація 4:

Продовжити та поглибити співпрацю з донорами та МФО з метою:

- *Прямого суверенного кредитування в секторах, які відповідають цілям НВВ;*
- *Підвищення якості проектів через використання технічної допомоги для досягнення більшої сталості;*
- *Систематичного відстеження донорської допомоги з метою постійного моніторингу нових потенційних надавачів кліматичного фінансування;*
- *Розширення кола кліматичних донорів через поглиблення відносин з донорами на двосторонньому та багатосторонньому рівнях для підтримки реалізації НВВ.*

Таблиця 5. Індикативний інвестиційний план НВВ України за роками та секторами, 2021-2030 рр

Рік	Фін-ня млрд. дол	Сектори	Організа- ція	Сфери використання фінансування
2021- 2022	2	– Енергетика – Будівлі – Транспорт – Адаптація	– МФО – ЄС – Нім – США	– ВДЕ, модернізація енерго- та тепломереж – Громадський транспорт – ЕЕ в будівлях – ЕЕ в промисловості
2023- 2024	3	– Енергетика – Інфраструктура – Транспорт – Будівлі – Промисловість – Сільське/лісове господарство – Адаптація	– МФО – ЄС – Нім – США – ГЕФ – Швейцарія	– ВДЕ, модернізація енерго- та тепломереж – Модернізація транспорту – ЕЕ в громадських/житлових будівлях – Агромеліорація – Системи поводження з відходами – Сталість/адаптація
2025- 2026	4	– Енергетика – Інфраструктура – Транспорт – Будівлі – Відходи – Адаптація – Справедливий перехід	– МФО – ЄС – Нім – США – ГЕФ	– ВДЕ, модернізація енерго- та тепломереж – Модернізація транспорту – Громадське/житлове будівництво, ЕЕ – Модернізація системи відходів – Поводження з відходами – Сталість – Економічний перехід вугільних регіонів
2027- 2028	5	– Енергетика – Транспорт – Будівлі – Адаптація – Справедливий перехід	– МФО – ЄС – США – Нім – ГЕФ	– ВДЕ, системи збірвання, водень – Модернізація транспорту – Громадське/житлове будівництво, ЕЕ – Сучасні полігони відходів – Сталість – Економічний перехід вугільних регіонів
2029- 2030	6	– Енергетика – Транспорт – Будівлі – Адаптація – Справедливий перехід	– МФО – ЄС – Нім – США – ГЕФ	– ВДЕ, системи зберігання, водень – Модернізація транспорту – Житлове будівництво, ЕЕ – Сталість – Економічний перехід вугільних регіонів
2021- 2030	20			

7.2. План фінансування заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату

Потреби в інвестиціях для пом'якшення наслідків зміни клімату в Україні є доволі значними та сягають приблизно 7% від ВВП 2020 року щороку, що становить 102 мільярда євро протягом цього періоду. Основні потреби в капітальних інвестиціях зосереджено в секторах промисловості, енергетики та будівель, на які припадає близько 80% інвестицій, необхідних для досягнення цілей

НВВ (Малюнок 9). Крім того, очікується значна потреба в малих та середніх проектах з ВДЕ та енергоефективності у промисловості та сектору будівель.

Фінансова стратегія НВВ базується на наступних припущеннях:

- 1) Враховуючи необхідний час для проведення реформ, у тому числі з метою покращення інвестиційного клімату, основний обсяг кліматичного фінансування припадає на другу половину десятиліття (2026-2030 роки).
- 2) Лише третину від загальних інвестицій у 102 мільярда євро буде необхідно профінансувати до 2025 року, тобто приблизно 30 млрд євро або 6 млрд євро на рік, або 2-3% ВВП протягом цього періоду.
- 3) Розподіл цих 30 мільярдів євро не буде рівномірним за роками, що пояснюється необхідністю спочатку підготувати проекти відповідно до вимог донорів і МФО та поступово збільшувати їх кількість пізніше, щоб уникнути «стоп-старт» ефекту перед активною фазою інвестування у період з 2026 по 2030 роки.
- 4) Виходячи з середнього рівня співвідношення у 1/5 для грантового співфінансування, кліматичне фінансування, що має бути надано у формі грантів і пільгових позик, складе приблизно 20 млрд.євро у період 2021-2030 року. При цьому 80% мають бути забезпечені МФО та приватним сектором.

Найбільшим отримувачем кліматичного фінансування у 2021-2030 роках буде промисловість, на яку припадає 37% усіх запланованих інвестицій. За нею іде сектор виробництва енергії та тепла, який, як очікується, зможе отримати 26% всіх інвестицій. Третім за обсягом інвестицій передбачається сектор будівель, на який припадатиме 16% усіх інвестицій для НВВ.

Малюнок 9. Структура необхідних інвестицій для реалізації НВВ, млрд.євро

Джерело: Аналітична довідка НВВ

Незважаючи на прогнозоване збільшення викидів парникових газів у секторі промисловості на 16% до 2030 року, прогнозується, що сектору знадобиться 37 млрд.євро інвестицій протягом 2021-2030 років. Це обумовлено щорічним економічним зростанням на 3.8%, в той же час середньорічне підвищення ефективності в промисловості складатиме 1.5%, що вимагатиме інвестиції передусім в модернізацію та оновлення виробничих комплексів.

Крім того, очікується, що окремі сектори промисловості будуть зростати різними темпами, так будівельний сектор буде швидко зростати, а металургійна промисловість більш повільно, відповідно вимагаючи різних обсягів інвестицій. Тому, щоб стримувати збільшення викидів парникових газів у 16% за 10 років (при значних темпах зростання сектору у 3.8%), необхідно збільшити інвестиції у сектор «Промисловість» за рахунок відповідних механізмів фінансування. За останні п'ять років, у модернізацію промисловості України (крім гірничодобувної та енергетичної) щороку інвестувалося близько 2.5 млрд. євро щорічно. Кредити будуть основним джерелом фінансування заміни та модернізації основних фондів промислових підприємств. Серед банківських позик можуть використовуватися зелені облігації, зелені позики тощо.

У секторі виробництва енергії та тепла прогнозується суттєве зменшення викидів парникових газів – на 38% протягом 2021-2030 років. Для досягнення таких скорочень будуть потрібні інвестиції розміром 26 млрд. євро, більша частина з яких (20 млрд. євро) припадає на нові генеруючі потужності. Крім того, через очікуване значне зростання електроспоживання протягом 2021-2030 років планується будівництво нових електропотужностей, передусім на базі ВДЕ. Передбачається, що для досягнення цієї мети виробництво електроенергії з відновлюваних джерел збільшиться приблизно на 170% у період з 2021 по 2030 рік. Тому, основна частка інвестицій буде спрямована на будівництво 15 ГВт нових вітрових, сонячних та біоенергетичних потужностей, а також для збільшення використання біомаси котельнями та ТЕЦ. Загалом НВВ2 прогнозує загальний обсяг інвестицій у сектор теплової та електроенергетики до 2030 р. в розмірі 26 млрд. євро, включаючи 20 млрд. євро на відновлювані джерела енергії. Серед цих інвестицій 80% (16 млрд. євро) має бути витрачено на будівництво нових об'єктів з виробництва електроенергії та 20% (4 млрд. євро) для збільшення використання біомаси котельнями та ТЕЦ.

Сектору будівель знадобиться приблизно 1.3 млрд. євро щорічно для досягнення запланованого зниження викидів парникових газів. Крім цього, прогнозується, що буде потрібно 340 млн. євро щорічно для заміни та оновлення існуючих індивідуальних котлів та систем опалення в будівлях. Таким чином, загальні витрати сектору до 2030 року становитимуть приблизно 16 млрд. євро. Враховуючи, що основним джерелом викидів парникових газів у секторі є житлові будівлі, на які припадає 90% парникових газів (на громадські та комерційні будівлі – 10%), основними джерелами фінансування інвестицій передбачаються власні кошти домогосподарств та підтримка «Фонду Енергоефективності» (програма уряду та ЄК). Фонд енергоефективності вже залучив 200 млн євро з державного бюджету та 100 млн.євро грантового фінансування ЄК. Крім того, у липні 2022 року між урядом України та ЄС підписана Угода про додаткове фінансування Фонду протягом наступних трьох років.

Крім Фонду енергоефективності, який передбачається як основний механізм фінансування сектору будівель, цей сектор частково фінансується Державним фондом регіонального розвитку (ДФРР), місцевими бюджетами, міжнародними донорами напряму (GIZ, SECO та іншими), та приватним капіталом (через механізм ЕСКО, наприклад).

Підсумовуючи, можна зазначити, що зовнішнє кліматичне фінансування заходів НВВ надходитиме передусім від багатосторонніх банків розвитку, зокрема ЄБРР, ЄІБ, Світового банку, KfW та інших, а також від основних донорів України, таких як GEF, GIZ, USAID та SIDA. Існує вірогідність надання доступу Україні до GCF внаслідок міжнародної підтримки України в середньостроковій перспективі.

Також очікується, що національне кліматичне фінансування зросте за обсягами. Воно продовжить надходити за вже оголошеними інвестиційними планами енергетичних, транспортних, комунальних компаній тощо. Існуючі «зелені» тарифи, ймовірно, продовжать бути одним із джерел внутрішнього кліматичного фінансування, хоча вони накладають значний тягар на споживачів електроенергії. Уряд також працює над новою схемою підтримки ВДЕ у вигляді аукціонів та контрактів на різницю тарифів для великих проектів, а також «net metering» для домогосподарств. У поєднанні ці заходи значно прискорять приватні інвестиції у ВДЕ, а також зменшать загальну вартість для споживачів.

Кліматичне фінансування приватним сектором цілей НВВ має значний потенціал, зокрема, у секторах ВДЕ та енергоефективності МСП, де існують значні потреби. Для того, щоб прискорити інвестиції приватного сектору у ВДЕ необхідно буде затвердити нові чіткі та прозорі правила та схеми підтримки сектору, базуючись на успішних прикладах схем підтримки, які вже забезпечили недороге виробництво електроенергії з ВДЕ в інших країнах. Глобальний тренд на зниження вартості виробництва електроенергії з ВДЕ, зокрема сонячної та вітрової, позитивно вплине на збільшення кліматичного фінансування.

7.3. План фінансування заходів з адаптації до наслідків зміни клімату

У той час як заходам з пом'якшення наслідків зміни клімату приділена основна частина НВВ та Аналітичного огляду, проблемам адаптації та заходам пов'язаним з нею присвячено лише декілька сторінок документу. Також, ні сам НВВ, ні Аналітичний огляд до нього не містить інформації щодо фінансування заходів з адаптації до змін клімату. У Стратегії з адаптації міститься стандартне формулювання, що «фінансування реалізації Стратегії здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законом». Разом зі Стратегією був розроблений Операційний план її реалізації у 2022-2024 роках. На жаль, він також не містить фінансових показників щодо необхідного обсягу фінансування заходів з адаптації.

У той же час, згідно Стратегії з адаптації очікується, що в майбутньому Україна матиме значні потреби в адаптації до змін клімату, оскільки його негативний вплив буде відчуватися все сильніше. Слід також зазначити, що МФО та донори вже фінансують багато проектів з адаптації, наприклад, у проекти транспортної та муніципальної інфраструктури (проекти ЄБРР та ЄІБ з Укравтодором, Укрзалізницею, муніципалітетами тощо), деякі проекти в сільському господарстві тощо. Це фінансування триватиме й надалі, навіть якщо адаптація не визначена як суттєва потреба у фінансуванні в НВВ. Більш чітке визначення потреб в адаптації та їх інтеграція в наступний НВВ має стати пріоритетом уряду України.

Рекомендація 5:

План заходів з НВВ повинен регулярно оновлюватися, враховуючи наступне:

- *Пріоритетом кліматичного фінансування у короткостроковому періоді (до 2025 року) повинні бути саме заходи із пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до секторальних планів та стратегій уряду;*
- *Розробити окремий розділ присвячений заходам з адаптації до зміни клімату та їх фінансуванню. Він повинен також включати щорічні витрати на «збитки та втрати» від стихійних лих, спричинених зміною клімату, за минулий період, а також очікувані прогнози таких витрат до 2030 року;*
- *Розглянути потреби в страхуванні для деяких секторів економіки України, щоб мати можливість швидкого відновлення після кліматичних катастроф.*

Рекомендація 6:

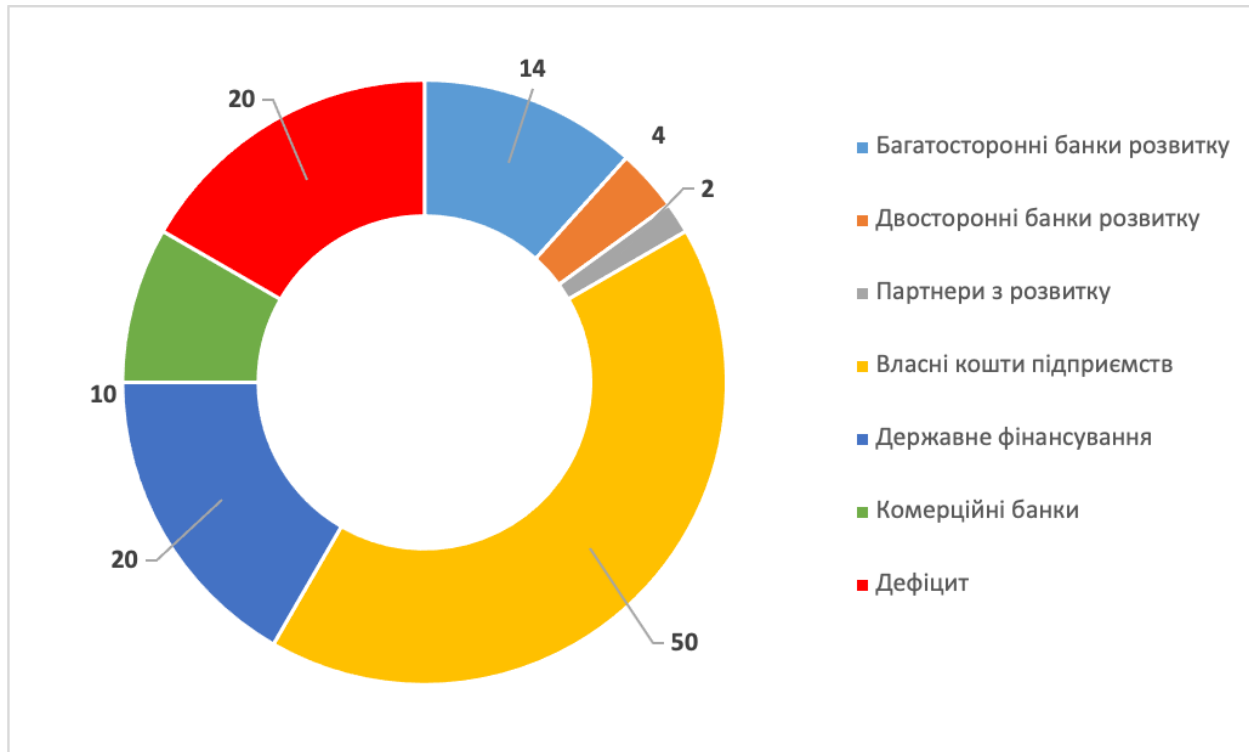
Мінприроди разом з Мінфіном та іншими зацікавленими органами влади повинні представити обсяги фінансування заходів з адаптації в оновленому Операційному плані Стратегії з адаптації, а також в наступному оновленому НВВ. Необхідно розглянути заходи з адаптації в усіх секторах, зокрема:

- Аналіз потреб адаптації в інфраструктурі, будівлях та в енергетичному секторі, а також можливостей їх вирішення за рахунок фінансування заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату;*
- Представити інвестиційний план для кожної галузі економіки за роками для всіх сфер адаптації;*
- Розглянути необхідність страхування кліматичних ризиків у ключових секторах, таких як сільське господарство та інфраструктура;*
- Комплексно оцінити потреби у фінансуванні адаптації, включно з інтеграцією питань адаптації в процес прийняття бізнес-рішень, переглядом стандартів будівництва та інженерних норм.*

8. Дефіцит кліматичного фінансування

Дефіцит кліматичного фінансування необхідного для досягнення цілей НВВ є доволі значним з точки зору минулих обсягів національного та зовнішнього кліматичного фінансування в Україні. Виходячи з вже існуючих та заявлених обсягів національного та зовнішнього кліматичного фінансування в Україні, за нашими розрахунками, близько 20% загальних інвестиційних потреб визначених в НВВ на 2021-2030 роки наразі не забезпечено фінансуванням (Малюнок 10). Враховуючи, що станом на 2022 рік, системна робота із залучення кліматичного фінансування для цілей НВВ ще не почалася, існує висока вірогідність того, що інвестиційні цілі НВВ не будуть досягнуті без негайних та рішучих дій з боку відповідальних органів.

Малюнок 10. Кліматичне фінансування НВВ за джерелами фінансів, 2021-2030 роки, млрд. дол.

Дефіцит кліматичного фінансування розрахований виходячи з наявної статистичної інформації щодо обсягів фінансування донорами, багато- та двосторонніми банками розвитку, державного бюджету, власних капітальних витрат підприємств, а також існуючих інвестиційних планів національних та зовнішніх надавачів коштів.

Рекомендація 7:

Уряд та відповідні міністерства повинні в терміновому порядку провести детальний аналіз заходів НВВ та розробити секторальні стратегії та плани фінансування, передусім для секторів енергетики та теплопостачання, будівель і транспорту, в тому числі:

- Виконати оцінку бар'єрів і можливостей за цими секторами з визначенням заходів з усунення цих бар'єрів;
- Зробити повну оцінку потреб у фінансуванні на рівні підгалузей (відновлювані джерела енергії, інвестиції в електромережу, в тепломережу, громадський транспорт, енергоефективність

приватних і громадських будівель тощо), включаючи визначення необхідних обсягів грантового, пільгового та комерційного фінансування із зазначенням потенційних надавачів такого фінансування, як державного, так і приватного секторів;

- *Розробити Інвестиційні плани на рівні підгалузей на період дії НВВ до 2030 року, на основі яких провести необхідні обговорення з інвесторами та донорами для активізації кліматичного фінансування цілей НВВ.*

8.1. Забезпечення національного кліматичного фінансування за секторами

В енергетичному секторі заходи щодо зменшення дефіциту кліматичного фінансування можуть включати перегляд системи підтримки відновлюваної енергетики для переведення її на більш конкурентну систему аукціонів, яка показала у багатьох країнах, що може суттєво знизити вартість переходу до зеленого енергетичного майбутнього. Крім того, розподілені енергетичні мережі та «net metering» також мають значний потенціал в Україні. Значні обсяги депозитів фізичних осіб у 20 млрд. дол в комерційних банках, а також приблизно стільки ж у вигляді заощаджень поза банківської системи, могли б бути суттєвим інвестиційним ресурсом у розвиток ВДЕ в домогосподарствах, за умов створення відповідних стимулів. Це також стосується малих та середніх підприємств України, які були б зацікавлені у власній генерації тепла та електроенергії з ВДЕ, якщо вони будуть належним чином підтримані правилами та стимулами.

Внесок державного сектора у досягнення цілей НВВ має спрямовуватися у модернізацію електромереж та тепломереж, у заходи з енергоефективності бюджетних/громадських будівель тощо та бути профінансований державними та комунальними компаніями за рахунок власних поточних надходжень та/або шляхом залучення зелених облігацій.

У секторі будівель Міністерство розвитку громад та територій разом з іншими відповідальними органами повинні підтримати енергоефективне оновлення житлового сектора шляхом прийняття та імплементації більш суворих вимог щодо енергоефективності в будівлях, як того вимагає Європейська директива з будівель (EPBD), а також шляхом залучення фінансових установ для створення спеціальних кредитних продуктів, які могли б отримати державну підтримку у вигляді гарантій. Що стосується громадських будівель, то необхідно активізувати використання енергосервісних договорів та залучення приватного сектору (ЕСКО) у цей сектор. Перші кроки у цьому напрямку вже були зроблені, як на законодавчому рівні (зміни до Бюджетного кодексу), так і на рівні конкретних проектів (більше 1000 невеликих проектів). Проект ПРООН у цьому секторі є важливим кроком до більш системних змін та масштабування фінансування в енергоефективність громадських будівель. Враховуючи характер цих проектів та їх тривалий час окупності, випуск «зелених» облігацій (місцевих або державних) і поєднання їх із позиками МФО та грантовим фінансуванням здається найкращим підходом до залучення фінансування. Тоді як робота над правилами та положеннями, необхідними для підтримки діяльності енергосервісних компаній (ЕСКО) як приватних інвесторів в енергоефективність будівель, повинна бути у центрі уваги уряду.

У транспортному секторі муніципалітети, ймовірно, будуть головними діючими особами, модернізуючи автобусний, тролейбусний та трамвайний автопарки, поступово переходячи на електричну тягу. Укрзалізниця також повинна зробити свій внесок, інвестуючи у кращі та ефективніші послуги для досягнення модального переходу (використання залізниці замість автодоріг). З прийняттям закону про внутрішній водний транспорт значно розширилися перспективи розвитку річкового транспорту в Україні. Поєднання «зелених» облігацій і кредитування МФО разом із бюджетною підтримкою відповідних державних органів, ймовірно, забезпечить найкращий шлях для залучення кліматичного фінансування у транспортному секторі.

8.2. Зелені облігації

Враховуючи розмір і характер інвестицій, необхідних для досягнення цілей НВВ протягом 2021-2030 років, уряду та НБУ важливо активізувати роботу із залучення зовнішнього та внутрішнього фінансування за допомогою зелених облігацій. Це вимагатиме від інвестора впевненості щодо надійності запропонованого до фінансування переліку проектів та належного використання отриманих коштів. Такі облігації можуть бути випущені державними органами з відповідними повноваженнями, в тому числі містами та/або державними підприємствами, які мають проекти зелених інвестицій. Зелені облігації, залученні Укренерго у 2021 році для фінансування ВДЕ, є найкращим прикладом такого виду фінансування в Україні (частина випуску облігацій викуплена ЄБРР), який повинен бути розповсюджений на інші сектори економіки. Особливо релевантним такий вид фінансування буде для муніципальних проектів (тепло-, водопостачання, каналізація, поводження з відходами), проектів з ВДЕ та інших.

Як фінансовий інструмент «зелені облігації» в Україні було запроваджено на законодавчому рівні відносно недавно, у 2021 році. Кошти від їх розміщення передбачено використовувати виключно на повне або часткове фінансування та/або рефінансування проектів екологічного спрямування. Для розвитку ринку «зелених» облігацій Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України (НКЦПФР) затвердила Рекомендації щодо «зелених облігацій», які повністю відповідають найкращим зарубіжним практикам.

Крім того, за останні роки Україна зробила важливі кроки з удосконалення корпоративного управління як у банківському, так і в реальному секторах економіки, зокрема у напрямі підвищення ефективності та незалежності наглядових рад, впровадження ключових комітетів наглядових рад, зміцнення контрольного середовища і покращення управління ризиками. На початку 2020 року НКЦПФР ухвалила нову редакцію Кодексу корпоративного управління, яка відповідає Принципам корпоративного управління OECD і містить ключові положення, які відображають передову практику екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріїв діяльності. Ведеться робота над розробленням додатків до Кодексу корпоративного управління: Додатка з питань сталого розвитку та Додатка щодо керівних принципів із розкриття інформації про ESG. Цей вектор руху є принципово важливим для розвитку в Україні кліматичного фінансування.

У 2021 році Національний банк України, впевнено рухаючись у напрямі розвитку сталого фінансування, став членом міжнародної Мережі сталого банкінгу (Sustainable Banking and Finance Network, SFBN), яка об'єднує регуляторні установи фінансового сектору, а також банківські асоціації країн з метою сприяння сталому фінансуванню відповідно до передової міжнародної практики.

Враховуючи масштаб дефіциту кліматичного фінансування, неможливо буде повністю подолати його за допомогою «зелених» облігацій, але вони можуть стати важливим елементом кліматичного фінансування в Україні в майбутньому.

Рекомендація 8:

Уряд та профільні міністерства повинні покращити співпрацю з МФО та двосторонніми фінансовими організаціями з метою розробки механізму використання «зелених» облігацій для зменшення дефіциту кліматичного фінансування НВВ. При цьому слід врахувати:

- *Заходи з підготовки переліку проектів, пов'язаних з цілями НВВ, що будуть фінансуватися за рахунок «зелених» облігацій;*
- *Тісну співпрацю з МФО, щоб скористатися можливостями зниження вартості фінансування цих облігацій за рахунок грантового або пільгового співфінансування;*
- *Застосування високих міжнародних стандартів до МЗВ зелених облігацій;*
- *Співпрацю з фінансовим сектором України для забезпечення участі українських банків у випуску зелених облігацій.*

8.3. Міжнародне фінансування

Для міжнародних надавачів фінансування головний інтерес полягає у фінансуванні секторів електроенергетики, будівель та загальної інфраструктури. Це добре узгоджується з цілями НВВ. Уряду разом з відповідальними міністерствами потрібно буде тісно співпрацювати з міжнародними організаціями та основними країнами-партнерами, щоб заохотити їх збільшити обсяги кліматичного фінансування для реалізації НВВ і краще узгодити свою діяльність з напрямками НВВ. Для забезпечення кращої координації пропонується створити Спеціальну раду донорів та МФО з фінансування НВВ.

Особливо актуальним у цьому відношенні є Зелений порядок денний ЄС для України, оголошений у жовтні 2020 року. Хоча він сам по собі не передбачає додаткового фінансування, він скоординує існуючі інструменти такі як Європейський фонд сталого розвитку (EFSD) та інші, у напрямку фінансування сталих інвестицій, тісно пов'язаних з порядком денним НВВ. Для України важливо повною мірою брати участь у подальшому визначенні інвестицій Зеленого порядку денного ЄС для країни з метою узгодження їх з НВВ.

Важливим також є продовження роботи з РКЗК ООН та Наглядовою радою і менеджментом Зеленого кліматичного фонду (GCF) щодо надання доступу Україні до фінансування фонду. Незважаючи на попередній негативний досвід з цього питання, Україна може спробувати запропонувати пакет проектів (бажано разом з МФО) для фінансування НВВ та заручитися підтримкою окремих країн партнерів таких США, Великобританія, Німеччина тощо, та підняти це питання ще раз враховуючи нові реалії у фінансових потребах України сьогодні.

Рекомендація 9:

Уряду з відповідальними міністерствами посилити роботу з залучення міжнародного кліматичного фінансування, а саме:

- Забезпечити повну участь відповідальних органів влади в подальшому визначенні та розвитку Зеленого порядку денного ЄС для України та його узгодження з напрямками НВВ;*
- Підняти питання доступу України до фінансування Зеленого кліматичного фонду (GCF), разом з пакетом конкретних проектів фінансування НВВ та заручившись підтримкою важливих країн-партнерів.*

9. Торговельні інструменти

Хоча очікується, що торговельні інструменти, зокрема стаття 6 Паризької угоди, відіграватимуть важливу роль у наданні кліматичного фінансування, вони ще не повністю визначені, і тому незрозуміло, які можливості вони принесуть для України. В публічній дискусії серед чиновників, експертів та громадських організацій торговельні інструменти як потенційне джерело фінансування клімату в більшості випадків не згадуються та не враховуються.

Отже, очікується, що щонайменше в середньостроковому періоді торговельні інструменти не будуть суттєвим джерелом кліматичного фінансування в Україні. Натомість буде важливо, щоб Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України залишалося тісно залученим до процесів, згідно з якими стаття 6 перетворюється на робочий елемент загальної архітектури кліматичного фінансування, щоб мати змогу реалізувати будь-які можливості, які можуть виникнути на ранній стадії.

Крім того, участь у міжнародній торгівлі викидами згідно статті 6 вимагатиме надійної системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, яка наразі лише розпочала працювати в Україні. Така система повинна бути розширена та мати принаймні компоненти, що крім МЗВ парникових газів охоплюють також МЗВ заходів з пом'якшення наслідків, МЗВ заходів з адаптації та МЗВ кліматичного фінансування.

Рекомендація 10:

З огляду на те, що торговельні інструменти можуть стати одним із джерел кліматичного фінансування до кінця періоду впровадження НВВ, Мінприроди разом з іншими зацікавленими міністерствами повинні:

- уважно стежити за подальшим визначенням торговельних домовленостей відповідно до статті 6 Паризької угоди;*
- розробити та впровадити необхідну інфраструктуру для національної системи МЗВ, яка містить, на додаток до МЗВ ПГ, також і інші компоненти, щоб мати можливість брати участь у майбутній системі торгівлі, коли вона з'явиться.*

10. Справедливий перехід (Just Transition)

Справедливий перехід – це концепція переходу до більш стійкої форми виробництва та використання енергії, що здійснюється таким чином, щоб не створювати несправедливості по відношенню до тих, на кого це негативно впливає. Це особливо актуально для України через необхідність поступового закриття вугільних шахт, особливо у тих регіонах, де вугільні шахти історично були основним або навіть єдиним джерелом зайнятості та економічної діяльності і повинні бути захищені таким чином, щоб не затримувати або навіть зупиняти сам перехід. Тому буде необхідно тісно співпрацювати з цими регіонами, щоб створити можливості для перепідготовки робочої сили, для залучення нових джерел зайнятості та створення різних форм економічної діяльності.

Подібно до торговельних інструментів, наведених вище, очевидно, що концепція справедливого переходу буде важливою для України, але також і те, що вона знаходиться на ранній стадії, а інструменти ще не визначені. Тим не менш, Справедливий перехід потрібно враховувати в контексті фінансування НВВ. ЄБРР та Світовий банк разом з Україною уже просунулися в розгляді Справедливого переходу та можливих проектів фінансування.

Під час реалізації заходів НВВ Мінприроди разом з відповідальними міністерствами повинні тісно співпрацювати з ключовими донорами, які виявили зацікавленість у цій сфері, такими як ЄБРР, Світовий банк, ЄС, GIZ та KfW з метою підготовки та вивчення потреб справедливого переходу України шляхом проведення досліджень та розробки планів економічного розвитку відповідних громад. Це дозволить Україні визначити свою стратегію справедливого переходу та траєкторію для наступного НВВ та зробити його центральним елементом переходу країни до низьковуглецевої та сталої економічної моделі.

У рамках Зеленої угоди ЄС та на основі підходу ЄС до переходу вугільних регіонів ЄК запустила на початку 2021 року Секретаріат для справедливого переходу вугільних регіонів для України та Західних Балкан. Ця нова ініціатива спрямована на допомогу вугільним регіонам України у переході від вугілля до вуглецево-нейтральної економіки. Очікується, що фінансування справедливого переходу вугільних регіонів надходитиме через Фонд справедливого переходу або на основі грантів (включаючи позики), що надаватиме співфінансування заходів місцевого розвитку. Ця діяльність підтримується також ЄІБ, ЄБРР, Світовим банком та іншими МФО.

Рекомендація 11:

Мінприроди разом іншими відповідальними міністерствами повинно тісно співпрацювати з ключовими донорами та МФО з метою:

- Визначення траєкторії Справедливого переходу в Україні;*
- Визначення конкретних регіональних та галузевих потреби для здійснення Справедливого переходу;*
- Залучення фінансування для задоволення цих потреб.*

Додаток 1

Зміст основних документів з кліматичної політики України

Зміна Клімату Основні стратегічні документи з питань зміни клімату в Україні: 1) Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р; 2) План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 878-р.	Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: • державна політика в Україні у сфері зміни клімату має фрагментарний характер і розглядається як складова виключно екологічної політики; • формування і подальша реалізація цілісної державної політики у сфері зміни клімату, гармонізованої з міжнародним законодавством, є складним завданням через мультидисциплінарний характер проблеми; • політично, економічно і науково обґрунтовані рішення з питань зміни клімату повинні прийматися для всіх секторів економіки, включаючи енергетику, промисловість, агропромисловий комплекс, транспорт, водне, лісове і ЖКГ, землекористування, а також охорону здоров'я, збереження і відтворення екосистем. Основні пріоритети державної політики в сфері зміни клімату до 2030 року: • зміцнення інституційної спроможності щодо формування і забезпечення реалізації держполітики у сфері зміни клімату (зокрема, шляхом забезпечення імплементації положень Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, пов'язаних із зміною клімату тощо); • запобігання зміні клімату через скорочення антропогенних викидів і збільшення абсорбції парникових газів та забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку держави (зокрема, шляхом зниження енергоємності ВВП відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5 тощо); • адаптація до зміни клімату, підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних із зміною клімату (зокрема, шляхом розроблення та запровадження механізму формування адаптаційної політики за принципом від місцевого (регіонального) до національного рівня, приділяючи пріоритетну увагу діям тих громад і секторів економіки, які є найбільш вразливими до впливів зміни клімату тощо). Обсяг фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів
---	---

	Обсяг фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги. Відповідно до Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, передбачено підготовку та виконання пілотних проектів з розроблення і реалізації місцевих планів з адаптації до зміни клімату на рівні регіонів, а також міст, селищ, сіл (строк виконання: постійно; відповідальні за виконання: місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування (за згодою)).
3) Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, схвалений розпорядженням КМУ № 443-р, від 21.04.2021 р. https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443	На виконання положень Стратегії державної екологічної політики України до 2030 року, затвердженої Законом України №2697-VIII, від 28.02.2019 р. Виконання положень Закону покладено на Кабінет Міністрів України, який у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом розробив та затвердив Національний план дій з охорони навколишнього природного на період до 2025 року (далі – Національний план), яким зобов’язав Міністерства та інші центральні та місцеві органи виконавчої влади: привести галузеві програми розвитку, програми з охорони навколишнього природного середовища та місцеві програми економічного і соціального розвитку у відповідність з Національним планом дій; подавати щокварталу до 5 числа наступного місяця Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів інформацію про стан виконання Національного плану дій для її узагальнення та подання щороку до 1 березня Кабінетові Міністрів України. Крім цього, Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська державна адміністрація під час формування проекту Державного бюджету України на відповідний рік мають передбачати кошти в межах реальних можливостей бюджету, необхідні для виконання заходів Національного плану дій. Також було рекомендовано органам місцевого самоврядування під час формування проектів місцевих бюджетів передбачати кошти в межах реальних можливостей бюджетів, необхідні для виконання заходів Національного плану дій. Слід зазначити, що основним виконавцем переважної кількості заходів Національного плану є Міндовкілля.

4) Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та Операційний план реалізації у 2022—2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року., схвалені Розпорядженням КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-ekologichno-a1363r	Документ розроблено на виконання Україною міжнародних зобов'язань в рамках Паризької кліматичної угоди щодо скорочення викидів парникових газів та адаптації до наслідків глобальної зміни клімату. Реалізація положень стратегії розрахована до 2030 року. Серед головних екологічних загроз навколишньому природному середовищу України вказані: значний рівень забруднення атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів; недосконалість систем державного нагляду (контролю) та моніторингу навколишнього природного середовища. Етапи реалізації Стратегії Досягнення цілей державної політики щодо екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату здійснюватиметься двома етапами: до 2025 року передбачається стабілізація екологічної ситуації шляхом імплементації європейських екологічних норм і стандартів у сфері промислового забруднення, поводження з відходами, якості атмосферного повітря, управління лісами, управління водними ресурсами, біорізноманіття та хімічної безпеки, здійснення оцінок ризиків та вразливості суспільно-економічних секторів та природних компонентів до наслідків зміни клімату та формування пріоритетних заходів з адаптації, впровадження фінансово-економічного механізму стимулювання екологічно та кліматично орієнтованих структурних перетворень в економіці, поширення екологічних та кліматичних знань, а також підвищення екологічної свідомості суспільства та готовності до реагування на стихійне лихо, спричинене наслідками глобальної зміни клімату; до 2030 року передбачається досягнення істотних зрушень щодо підвищення рівня екологічної безпеки та адаптації до наслідків зміни клімату шляхом підвищення готовності країни запобігати та реагувати на кліматичні загрози, досягнення збалансованості між соціально-економічними потребами та завданнями у сфері екологічної безпеки та зміни клімату, інтеграції кліматичних питань до процесів формування секторальних політик, стратегій соціально-економічного розвитку, забезпечення здійснення безперервного та оперативного екологічного та кліматичного моніторингу, забезпечення розвитку ефективного партнерства між державою, суб'єктами господарювання, громадськістю та науковим сектором щодо охорони навколишнього природного середовища та низьковуглецевого розвитку, який стане додатковим стимулом соціально-економічного розвитку України.
---	---

	Реалізація Стратегії здійснюватиметься шляхом виконання заходів, визначених: операційними планами реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, які схвалюватимуться розпорядженнями Кабінету Міністрів України на трирічний період; затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443, та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2030 року. Органами, що забезпечують реалізацію цієї Стратегії, є центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. Організаційне забезпечення та моніторинг реалізації Стратегії, а також координація діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади здійснюється Міндовкіллям. Міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади подають щокварталу до 5 числа наступного місяця Міндовкіллю інформацію про стан виконання відповідного операційного плану реалізації Стратегії. Міндовкілля аналізує та узагальнює подану міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади інформацію про стан виконання відповідного операційного плану та за результатами готує щорічний звіт про стан реалізації Стратегії, який подає щороку до 1 березня, починаючи з 2023 року, Кабінетові Міністрів України та оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті. Оцінка досягнення цілей Стратегії проводиться Міндовкіллям за результатами виконання першого та другого етапів у 2026 та 2031 роках під час підготовки щорічних звітів про стан реалізації Стратегії у відповідних роках. За результатами оцінки формуються пропозиції з подальшої реалізації державної політики щодо екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату. Фінансування реалізації Стратегії здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законом. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним та Київській міській державним адміністраціям під час формування проекту Державного бюджету України на відповідний рік передбачати кошти в межах реальних можливостей бюджету, необхідні для виконання заходів Стратегії. Рекомендувати органам місцевого самоврядування під час формування проектів місцевих бюджетів передбачати кошти в межах реальних можливостей бюджетів, необхідні для виконання заходів Стратегії.
--	--

5) Оновлений національний визначений внесок України до Паризької угоди, схвалений Розпорядженням КМУ № 868-р від 30.07.2021 р. https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-onovlenogo-nacionalno-viznachenogo-vnesku-ukrayini-do-parizkoyi-t300721	Згідно з положеннями НВВ2, в рамках електроенергетичного сектору буде проведена технологічна модернізація існуючих вугільних ТЕС України або заміна їх на більш сучасні технології для забезпечення відповідності вимог щодо викидів забруднюючих речовин. Крім того, відновлювана енергетика може замінити стару вугільну генерацію. У контексті згаданих перетворень, які продовжуватимуться і після 2030 року, Україна має перспективи щодо структурних змін в енергетичній системі та гарантування безперебійного, низьковуглецевого енергопостачання. Для досягнення такого результату після 2030 року, <u>Україна повинна розробити та реалізувати поетапну стратегію закриття вугільних шахт і створити основу для комплексної декарбонізації сектору на національному рівні. У 2030 році значну частину електричної генерації складатиме АЕС (близько 50%), з відновлюваних джерел енергії (в т.ч. гідроенергії) генеруватиметься більше 30%, а вугільні ТЕС – 13%, тобто не більше половини обсягів електроенергії виробленої ними в 2019 році.</u> До 2030 року очікується активний розвиток нової високоефективної та високоманевреної газової генерації і акумулюючих потужностей. Для досягнення бажаних цілей щодо скорочення викидів ПГ у секторі теплопостачання, ТЕЦ мають збільшити частку використання ВДЕ з 14 % до щонайменше 18 % у 2030 році зі зростанням обсягів виробництва тепла, виробленого з використанням біопалива, на 30 %. Крім того, передбачено, що до 2050 року електроенергія становитиме половину в структурі споживання енергоресурсів промисловістю, порівняно з майже 25 % у 2019 році. Нові технології не лише дозволять зменшити використання вуглецеємних енергоносіїв, а й допоможуть оптимізувати їх використання у виробничих процесах. Упровадження нових технологій відіграватиме важливу роль, особливо у двох найбільш енерго- та вуглецеємних галузях: металургійній та цементній. Поточні та заплановані політики і заходи, спрямовані на стимулювання декарбонізації української промисловості, також включають побудову системи моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ, запровадження системи торгівлі квотами на викиди ПГ (у 2025–2027 рр.). Щоб скоротити викиди ПГ і фінансові витрати у житловокомунальному секторі, потрібно здійснити щонайменше чотири основних заходи: (1) провести широкомасштабну термомодернізацію будівель, (2) замінити низькоефективні котли на високоефективні, (3) замінити викопні джерела енергії на відновлювані при індивідуальному теплозабезпеченні та (4) запровадити широкомасштабне будівництво нових будівель з близьким до нуля рівнем енергоспоживання.
--	--

	Для досягнення цілі слід забезпечити виконання відповідного плану з термомодернізації (1,3 % щорічно) житлового фонду. Одночасно НВВ2 передбачає заміщення використовуваного палива для індивідуального теплозабезпечення житловими будинками. У період між 2020 і 2030 рр. має скоротитися частка індивідуального теплозабезпечення, в першу чергу за рахунок скорочення використання природного газу та біомаси, а частка централізованого теплопостачання, особливо на біомасі, має суттєво зрости. Крім того, має відбуватися стимулювання використання населення сонячної енергії для гарячого водозабезпечення і теплозабезпечення (якщо це доцільно). У транспортному секторі ставиться за ціль досягнути близько 15 % електромобілів серед усіх нових зареєстрованих автомобілів та 3 % від усіх пасажирських транспортних засобів у 2030 році становитиме електротранспорт на акумуляторних батареях. Також стимулюватиметься розвиток іншого низьковуглецевого транспорту та такого, що не здійснює викидів ПГ. У секторі сільського господарства передбачено впровадження технологій для забезпечення мінімального або нульового обробітку ґрунту, перехід на якісніші добрива, збільшення частки земель органічного виробництва до 3%, використання біогазу. Обсяг фінансових ресурсів Мінімальний обсяг інвестицій для реалізації вищезазначеного сценарію НВВ2 в усіх секторах – 102 млрд євро до 2030 року.
6) Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.05.17 р. №616-р https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#Text	Відповідно до Концепції, проблема на розв'язання якої вона розроблена, спрямована на усунення дублювання центральними органами виконавчої влади, функцій та завдань, які вони виконують; удосконалення порядку проведення державного моніторингу стану навколишнього природного середовища з метою забезпечення доступу, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень на підставі даних про стан навколишнього природного середовища. Метою Концепції є створення ефективної державної системи запобігання екологічним правопорушенням і моніторингу стану навколишнього природного середовища, зниження тиску на бізнес-середовище, широке залучення громадськості до здійснення нагляду (контролю), утворення єдиного інтегрованого державного органу природоохоронного моніторингу та нагляду (контролю) – Служби Реалізація Концепції передбачалася в три етапи протягом 2017-2020 років.

	Протягом першого етапу (2017 рік): затвердити Кабінетом Міністрів України план заходів з реалізації Концепції; утворити Службу та затвердити положення про неї; ліквідувати Держекоінспекцію та її територіальні органи; провести конкурс на зайняття посад у Службі та її міжрегіональних територіальних органах; передати усі повноваження Держекоінспекції Службі. Протягом другого етапу (2018 рік): внести зміни до законодавства щодо удосконалення системи здійснення нагляду (контролю), організації проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища, забезпечення функціонування загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи, доступу до екологічної інформації; забезпечити адаптацію законодавства у сфері природоохоронного моніторингу та нагляду (контролю) до європейських норм; сформувати матеріально-технічну та лабораторну базу проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища та здійснення нагляду (контролю) Службою. Протягом третього етапу (2019-2020 роки): створити та запровадити оновлену систему державного моніторингу стану навколишнього природного середовища; розробити та впровадити нові екологічні стандарти та норми; запровадити фінансову гарантію екологічної відповідальності. Обсяг фінансових ресурсів Фінансування заходів щодо реалізації Концепції здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.
--	--

	Для реалізації Концепції можуть також залучатися кошти міжнародної технічної допомоги, внески заінтересованих міжнародних організацій, а також кошти з інших джерел.
Поводження з відходами Основні стратегічні документи з питань поводження з відходами в Україні: 1) Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 820-р; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text 2) Національний план управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 р. № 117-р; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text	Відповідно до Стратегії, проблема, на розв'язання якої вона спрямована, полягає у необхідності вирішення критичної ситуації, яка склалася з утворенням, накопиченням, зберіганням, переробленням, утилізацією та захороненням відходів і характеризується подальшим розвитком екологічних загроз. Метою цієї Стратегії є створення умов для підвищення стандартів життя населення шляхом впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівні, зменшення обсягів утворення відходів та збільшення обсягу їх переробки та повторного використання. Визнано, що проблема відходів в Україні вирізняється особливою масштабністю і значимістю як внаслідок домінування в національній економіці ресурсоємних багатовідхідних технологій, так і через відсутність протягом тривалого часу адекватного реагування на її виклики. Ця проблема названа однією з ключових екологічних проблем і більш вагомою в ресурсному аспекті. Відповідно, за Стратегією, існує стратегічна необхідність реформування і розвитку з урахуванням вітчизняного та світового досвіду всієї правової та економічної системи, що регулює використання природних ресурсів у цілому та управління відходами зокрема. А розв'язання зазначеної проблеми є ключовим у вирішенні питань енерго- та ресурснезалежності держави, економії природних матеріальних та енергетичних ресурсів і актуальним стратегічним завданням (пріоритетом) державної політики. В Стратегії, зокрема: • визначена не лише мета, а й цілі, завдання, строки реалізації Стратегії (три етапи: перший – 2017-2018 роки; другий – 2019-2023 роки; третій – 2024-2030 роки); принципи, на яких базується Стратегія, а також шляхи і способи розв'язання проблеми на кожному з етапів реалізації Стратегії; заходи з моніторингу та контролю; очікувані результати; показники реалізації та обсяг фінансових ресурсів; • описані ситуація та проблеми по Україні щодо: побутових відходів; промислових відходів; відходів будівельно-ремонтних робіт; небезпечних відходів; відходів виробництва продукції сільського господарства; специфічних видів відходів (відходів упаковки; відходів електричного та електронного обладнання; відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів; медичних відходів);

	• проголошено, що єдиним можливим шляхом урегулювання ситуації є створення комплексної системи управління відходами. З метою належного забезпечення реалізації Стратегії повинні бути затверджені: Національний план управління відходами та відповідні регіональні плани. Обсяг фінансових ресурсів Реалізація цієї Стратегії здійснюватиметься за рахунок і в межах бюджетних призначень, передбачених центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам на відповідний рік, інших джерел, не заборонених законодавством.
Зменшення викидів парникових газів Основні стратегічні документи з питань зменшення викидів парникових газів в Україні: 1) Енергетична стратегія України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена Розпорядженням КМУ № 605-р, від 18.08.2017р https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text	Стратегія визначає цілі для різних підсекторів енергетики. Документ слугує координаційною основою для сталого інвестування в енергетику та передбачає гармонізацію українського законодавства з низкою директив ЄС. <u>Окремі пріоритети розвитку відновлюваної енергетики:</u> - стимулювання будівництва СЕС та ВЕС; - введення в експлуатацію нових агрегатів ГЕС та ГАЕС (за умови підтвердження екологічної безпеки проектів); - збільшення використання гео- та гідротермальної енергії при генерації теплоенергії; - збільшення використання біомаси у генерації електро- та теплоенергії; - стимулювання генерації електроенергії малопотужними установками ВДЕ; - забезпечення реалізації проектів з децентралізації енергопостачання на місцевому рівні (на основі використання відновлюваної енергетики, “розумних мереж”, підвищення енергоефективності); - вивчення можливості та, за доцільністю, впровадження використання систем акумулювання для балансування енергетичної системи, у т.ч. з метою нівелювання нерівномірної роботи генеруючих потужностей ВДЕ та ін. <u>Окремі пріоритети в енергоефективності:</u> - застосування договорів енергосервісу (ЕСКО) у бюджетній сфері та житловокомунальному секторі; - забезпечення приладного обліку споживання енергоресурсів та формування інституту власності (управління) багатоквартирними житловими будинками; - встановлення вимог до обладнання та технологій щодо рівня енергоспоживання та екологічних параметрів; - впровадження на рівні держави, міст, бюджетних та адміністративних будівель та підприємств системи енергетичного менеджменту;

	- стимулювання енергозбереження на рівні споживачів, формування енергоефективної свідомості у громадян; - стимулювання підвищення енергоефективності шляхом адресної монетизації субсидій кінцевому споживачеві, мінімізація обсягів субсидування у перспективі та ін. <u>Ключові показники Стратегії:</u> - зниження енергоємності ВВП до 0,13 т.н.е./\$1 000 (за ПКС); - збільшення частки відновлюваної енергії (включно з гідроенергуючими потужностями) в енергетичному балансі країни до 25%; - збільшення частки відновлюваної енергії (включно з гідроенергуючими потужностями) в генерації електроенергії до понад 25%; - зниження втрат в електро- та тепломережах більш ніж на 7,5% та 10%, відповідно; - зниження викидів CO₂ екв. на кінцеве споживання палива до понад 20% (від рівня 2010р.); - обмеження викидів CO₂ від рівня 1990р. на 50% (у 2035р.) та ін.
2) Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року, схвалений Розпорядженням КМУ №1803-р від 29.12.2021 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text	Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року спрямований на досягнення національної мети з енергоефективності - первинне та кінцеве споживання енергії в Україні у 2030 році не повинне перевищувати відповідно 91468 тис. та 50446 тис. тонн нафтового еквіваленту. За енергоефективним сценарієм передбачається досягти скорочення споживання енергії у 2030 році відносно базового сценарію розвитку економіки та енергетичної системи (Business-as-usual): - на 22,3% (первинне споживання енергії); - на 17,1% (кінцеве споживання енергії). Щоб досягти поставленої мети, до Національного плану включено цілу низку секторальних та міжсекторальних заходів з підвищення енергоефективності. Вони охоплюють різні сектори: житловий та громадський сектор, транспорт, промисловість, енергетика. Заходи включають стимулювання енергоефективності промислових підприємств та житлових будинків, енергомаркування та екодизайн, повний комерційний облік комунальних послуг, скорочення втрат у мережах передачі та розподілу електричної енергії, розподілу природного газу тощо. Сумарні орієнтовні інвестиційні потреби у заходи з енергоефективності, що передбачаються Національним планом дій становлять 55900 млн. євро. При цьому, основними джерелами інвестицій будуть:

	- кошти Фонду енергоефективності; - кошти міжнародних фінансових організацій та проектів міжнародної технічної допомоги; - кошти енергосервісних компаній (виконавців енергосервісних договорів); - кошти приватних інвестицій самих бенефіціарів; - інші, не заборонені законодавством джерела.
3) Стратегія низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року, схвалена протокольним рішенням КМУ від 18.07.2018 р. та направлена для розгляду до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Відповідно до чинного законодавства стратегія не затверджена жодним урядовим рішенням та має, по-суті, рекомендаційний характер для міністерств і відомств та інших органів влади	Стратегія заклала перехід України на модель низьковуглецевого розвитку, яка передбачає зменшення обсягу викидів парникових газів та мінімізацію використання викопних видів палива, збільшення інвестицій у розвиток відновлюваної енергетики та перехід на екологічно безпечне виробництво із застосуванням “зелених” технологій в усіх секторах економіки. Практичне впровадження кроків, визначених Стратегією, означає чисельні новації для усіх секторів економіки, нові вимоги до виробництва, сучасні підходи до управління відходами, підвищення енергоефективності тощо. Серед ключових завдань Стратегії: Перехід до енергосистеми, яка передбачає використання джерел енергії з низьким вмістом вуглецю, розробка джерел чистої електричної та теплової енергії, підвищення рівня енергоефективності й енергозбереження в усіх секторах економіки та на об’єктах житлово-комунальної інфраструктури, стимулювання використання альтернативних нафтопродуктам моторних палив, у т.ч. для вантажних і пасажирських перевезень завдяки більш екологічно чистим видам палива. Збільшення обсягів поглинання та утримання вуглецю завдяки застосуванню кращих практик ведення сільського господарства, адаптованих до зміни клімату. Скорочення викидів ПГ, таких як метан та оксид азоту, пов’язаних переважно з виробництвом викопного палива, сільським господарством та відходами.
4) Національна транспортна стратегія до 2030 року, схвалена КМУ розпорядженням № 430 від 30 травня 2018 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text	«Національна транспортна стратегія до 2030» на сьогодні є основним програмним документом, що визначає розвиток транспортної галузі на найближчі 9 років. Стратегія, в частині зменшення парникових викидів, передбачає впровадження паливно-економічних та екологічних транспортних засобів, застосування альтернативних видів палива, “зелених” видів транспорту, пріоритетність потреб охорони навколишнього природного середовища та збереження цінних природоохоронних територій під час розвитку транспортної інфраструктури.

	<u>Зокрема, Стратегія передбачає підвищення рівня екологічної безпеки на транспорті, в частині:</u> - забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час провадження господарської, управлінської та іншої діяльності; - здійснення запобіжних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища в транспортній галузі та вироблення механізму компенсації заподіяної шкоди; - забезпечення проведення стратегічної екологічної оцінки під час розроблення планів та програм розвитку транспортної галузі, з метою недопущення чи мінімізації негативного впливу на навколишнє природне середовище, збереження лісів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, включаючи будівництво спеціальних переходів і захисних огорожень у місцях міграції диких тварин; - стимулювання використання альтернативних джерел енергії, а також екологічних видів транспорту та спецтехніки; - стимулювання використання більш екологічно чистих матеріалів під час виготовлення будівельних сумішей для будівництва доріг та транспортної інфраструктури; - здійснення комплексу регуляторних і фіскальних заходів, зокрема запровадження міжнародних екологічних норм для транспортних засобів, удосконалення механізму використання альтернативних моторних палив, впровадження економічних стимулів під час введення в експлуатацію транспортних засобів більш високого екологічного рівня; <u>Ключові показники Стратегії:</u> зменшення обсягу викидів парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел до 60 відсотків рівня 1990 року, зокрема завдяки збільшенню частки громадського транспорту та електротранспорту, електробусів, велосипедів; зменшення сумарного обсягу викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин від пересувних джерел, умовно приведеного до оксиду вуглецю з урахуванням відносної агресивності основних забруднювачів, до 70 відсотків (від рівня 2015 року);
--	---

	збільшення частки використання електротранспорту та електромобілів, зокрема доведення частки електротранспорту у внутрішньому сполученні до 75 відсотків, у 2030 році; збільшення рівня застосування альтернативних видів палива та електроенергії до 50 відсотків до 2030 року; прийняття плану заходів із зниження впливу транспорту на навколишнє природне середовище, що пов'язано із впровадженням енергозберігаючих технологій, застосуванням альтернативних моторних палив, відновленням та розширенням можливостей використання електротранспорту, зменшенням негативного впливу транспорту на водні об'єкти; підвищення рівня екологічності авіаційного транспорту; зменшення питомих витрат палива на 10 тонно-кілометрів на 30 відсотків до 2030 року. Моніторинг реалізації Стратегії проводиться в межах повноважень Кабінету Міністрів України, Мінінфраструктури, інших органів виконавчої влади за участю громадських організацій та об'єднань підприємців, міжнародних організацій. З метою реалізації Стратегії розробляються трирічні плани заходів, що включатимуть визначення ключових завдань та заходів, відповідальний орган, строк виконання; основні етапи; оцінку ресурсів та витрат; механізм моніторингу, оцінки та перегляду. Також Мінінфраструктури утворюється моніторинговий комітет, до складу якого включатимуться представники заінтересованих органів виконавчої влади, громадських організацій, представників бізнесу, засобів масової інформації тощо. Моніторинговий комітет на постійній основі оцінюватиме впровадження Стратегії та ефективність роботи транспортної галузі. У разі виявлення проблем або необхідності зміни пріоритетів комітет ініціює вивчення проблеми, перегляд або коригування Стратегії. У рамках проведення моніторингу передбачається підготовка та оприлюднення щорічного звіту про стан виконання плану заходів з реалізації Стратегії.
--	--

	Обсяг фінансових ресурсів Фінансування Стратегії здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів міжнародної технічної допомоги, інших міжнародних донорів та інших джерел, не заборонених законодавством.
5) План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, схвалений Розпорядженням КМУ № 321-р, від 07.04.2021 р. https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku-321-070421	Схвалений урядом План з реалізації цієї Стратегії визначає конкретні етапи та терміни виконання заходів, необхідні для забезпечення ефективної діяльності та комплексного розвитку галузі в цілому. Документ був розроблений за підтримки представництва Євросоюзу в Україні та відображає реалізацію євроінтеграційних зобов'язань нашої держави в галузі транспорту. Це і впровадження Європейського "зеленого курсу" та заміна громадського транспорту на більш сучасний та екологічний, і покращення послуг із перевезення пасажирів, і розвиток велосипедної інфраструктури. Оновлення міського транспорту з переважним переходом на електротранспорт (реалізація Фінансової угоди (Проект "Міський громадський транспорт України" між Україною та Європейським інвестиційним банком. Виконавці: Мінінфраструктури, Мінфін. Очікуваний результат: оновлення комунального парку, зокрема для підприємств міського електротранспорту; удосконалення інфраструктури міського електротранспорту, підвищення якості та доступності транспортних послуг для населення. Джерела фінансування – кошти ЄБРР та ЄІБ в обсязі 400 мл. євро) Забезпечення комплексного інноваційного розвитку електротранспорту, в частині: 1) створення національної мережі швидкісних електрозарядних станцій для електромобілів (Строк виконання: 2021 р. На сьогодні: розроблено попереднє техніко-економічне обґрунтування проекту створення національної мережі швидкісних електрозарядних станцій для електромобілів вздовж доріг міжнародного значення: М-03 (Київ — Харків), М-05 (Київ — Одеса), М-06 (Київ — Чоп), М-09 (Львів — Рава-Руська), М-10 (Львів — Краковець. Виконавці: Мінінфраструктури, Міненерго, Міндовкілья. Джерела фінансування – кошти МФО в обсязі 2,8 млн. євро); 2) законодавче стимулювання виробництва електромобілів в Україні (Строк виконання 2022 рік. На сьогодні: подано до Верховної Ради України схвалені Кабінетом Міністрів України проекти Законів України про внесення змін до Податкового кодексу України та Митного кодексу України. Виконавці: Мінекономіки та Мінінфраструктури. Не потребує додаткових джерел фінансування);

	Забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час провадження господарської, управлінської та іншої діяльності, в частині: 1) імплементація у національне законодавство України європейських норм, стандартів та регламентів у сфері безпеки на транспорті, включаючи вимоги до безпечної експлуатації інфраструктури та екологічних стандартів щодо викидів від рухомого складу (Строк виконання 2022 рік. На сьогодні: подано Кабінетові Міністрів України проекти нормативно-правових актів та видано накази Мінінфраструктури щодо затвердження технічних регламентів у сфері безпеки на транспорті. Виконавці: Мінінфраструктури, Міненерго, Міндовкілля, Морська адміністрація. Не потребує додаткових джерел фінансування); 2) розроблення рекомендацій з оцінки викидів парникових газів “вуглецевого сліду” від роботи стаціонарних, пересувних джерел підприємств морегосподарського комплексу України (Строк виконання 2022 рік. На сьогодні: затверджено рекомендації з оцінки викидів парникових газів “вуглецевого сліду” від роботи стаціонарних, пересувних джерел підприємств морегосподарського комплексу України. Виконавці: Міндовкілля, Мінінфраструктури. Захід виконано за рахунок коштів Технічної допомоги, обсяги не зазначаються); Впровадження механізму економічного стимулювання переходу вантажних та пасажирських перевезень на більш екологічно чисті залізничний та водний види транспорту, в частині: 1) впровадження заходів із стимулювання переходу вантажних та пасажирських перевезень на більш екологічно чисті залізничний та водний види транспорту; 2) впровадження диференційованої системи дорожніх зборів з учасників дорожнього руху та залежно від екологічного класу автомобіля; 3) створення стимулів для використання альтернативних джерел енергії, а також для використання екологічно чистих видів транспорту та спеціальних транспортних засобів, включаючи електричні автомобілі, міський електротранспорт, такі як метро, трамваї, тролейбуси, електричні автобуси та велосипеди (громадські системи обміну велосипедів), автобуси на біометані; (Строк виконання заходів 2021 рік. На сьогодні: запроваджено стимулюючі заходи для полегшення переміщення пасажирських та вантажних перевезень з автомобільного транспорту на більш екологічно чисті види транспорту. Виконавці: Мінінфраструктури, Міненерго, Міндовкілля, Мінрегіон, Держенергоефективності, Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування “Асоціація міст України” (за згодою). Зазначається, що
--	--

	фінансування буде передбачено після підготовки попереднього техніко-економічного обґрунтування. Джерела фінансування: бюджетні кошти та за рахунок залучених коштів, в тому числі кошти технічної допомоги). Впровадження економічних та інших заходів стимулювання використання в містах екологічно більш чистих видів транспорту, зокрема електромобілів, міського електричного транспорту — метрополітенів, трамваїв, тролейбусів, електробусів, а також велосипедного (систем громадського прокату велосипедів) транспорту, в частині: 1) розроблення та впровадження транспортних моделей великих міст з метою оптимізації пасажирського сполучення та підготовки до активного розвитку мережі електротранспорту у містах, інтегруючи (за можливості) у моделі споживання електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії (На сьогодні: забезпечено комплексний підхід до транспортного планування міст. Виконавці: Київська міськдержадміністрація органи місцевого самоврядування (за згодою), Мінінфраструктури. Джерела фінансування не визначені); 2) залучення коштів міжнародних фінансових організацій з метою придбання електротранспорту для міст України (На сьогодні: створено на законодавчому рівні умови для реалізації проектів з розвитку міського електричного транспорту у містах України. Подано Верховній Раді України проект Закону України “Про ратифікацію Фінансової угоди (Проект “Міський громадський транспорт України-II”) між Україною та Європейським інвестиційним банком. Виконавці: Мінінфраструктури. Джерела фінансування - ЄІБ, ЄБРР в обсязі 200 млн. євро). Впровадження механізму економічного стимулювання перевізників для зменшення викидів забруднюючих речовин та парникових газів, зниження рівня шумів від транспортних засобів, в частині: 1) проведення аналізу та підготовка пропозицій щодо надання податкових пільг перевізникам, які застосовують транспортні засоби, оснащені електричними двигунами та двигунами, які працюють на природному стисненому (CNG) або зрідженому (LNG) газі (метан) (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: підготовлено пропозиції щодо надання податкових пільг перевізникам, які застосовують транспортні засоби, оснащені електричними двигунами, що сприятиме збільшенню імпорту електромобілів. Виконавці: Мінфін, Держмитслужба, Міненерго, Міндовкілля, Мінінфраструктури
--	---

	Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування “Асоціація міст України” (за згодою). Джерела фінансування не визначені); Стимулювання використання альтернативних джерел енергії, а також екологічних видів транспорту та спецтехніки, в частині: 1) підготовка пропозицій щодо розроблення нормативної бази щодо розвитку інфраструктури стосовно виробництва та експлуатації електромобілів, гібридів (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: підготовлено нормативно-правовий акт щодо розвитку інфраструктури стосовно виробництва та експлуатації електромобілів, гібридів. Виконавці: Мінекономіки, Мінінфраструктури, Міненерго, Міндовкілля, Мінрегіон, Держенергоефективності. Джерела фінансування не визначені); 2) підготовка пропозицій щодо здійснення заходів із стимулювання використання транспортом електричної енергії та альтернативних видів палива (біоетанол, біодизель, біометан, водень) (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: підготовлено нормативно-правовий акт щодо стимулювання використання транспортом електричної енергії та альтернативних видів палива (біоетанол, біодизель, біометан, водень). Виконавці: Міненерго, Міндовкілля, Мінрегіон, Мінекономіки, Мінінфраструктури, Держенерго-ефективності, Державіаслужба. Не потребує додаткових джерел фінансування); 3) проведення аналізу та підготовка пропозицій щодо впровадження заходів з економічного стимулювання переходу вантажного та пасажирського транспорту на більш екологічні види транспорту (залізниця, внутрішній водний транспорт) (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: підготовлено пропозиції щодо впровадження заходів з економічного стимулювання переходу вантажного та пасажирського транспорту на більш екологічні види транспорту (залізниця, внутрішній водний транспорт). Виконавці: Мінінфраструктури. Не потребує додаткових джерел фінансування); 4) розроблення проекту Закону України “Про інфраструктуру зарядних станцій для електричних транспортних засобів” (Строк виконання 2022 р. На сьогодні: подано Кабінетові Міністрів України проект Закону України “Про інфраструктуру станцій зарядки електромобілів”. Виконавці: Мінінфраструктури Мінекономіки Мінрегіон НКРЕКП Всеукраїнська асоціація місцевого самоврядування “Асоціація міст України” (за згодою). Не потребує додаткових джерел фінансування); 5) розроблення Концепції державної політики у сфері розвитку інфраструктури зарядних станцій для електричних транспортних засобів (Строк виконання 2021 р. На
--	---

	сьогодні: розроблено Концепцію державної політики у сфері розвитку інфраструктури зарядних станцій для електричних транспортних засобів. Виконавці: Міненерго, Мінінфраструктури Мінрегіон, НКРЕКП Всеукраїнська асоціація місцевого самоврядування “Асоціація міст України” (за згодою). Не потребує додаткових джерел фінансування); 6) розроблено план заходів з реалізації Концепції державної політики у сфері розвитку інфраструктури зарядних станцій для електричних транспортних засобів (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: розроблено план заходів з реалізації Концепції державної політики у сфері розвитку інфраструктури зарядних станцій для електричних транспортних засобів Виконавці: Міненерго, Мінінфраструктури Мінрегіон, НКРЕКП Всеукраїнська асоціація місцевого самоврядування “Асоціація міст України” (за згодою). Не потребує додаткових джерел фінансування); 7) створення інтерактивної карти сприятливих місць розташування зарядних станцій для електромобілів (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: створено інтерактивну карту сприятливих місць розташування зарядних станцій для електромобілів. Виконавці: Міненерго. Не потребує додаткових джерел фінансування); 8) створення системи моніторингу та збору даних споживання електричної енергії зарядними станціями для електромобілів з метою забезпечення управління попитом та балансування енергетичної системи (Строк виконання 2022 р. На сьогодні: створено систему моніторингу та збору даних споживання електричної енергії зарядними станціями для електромобілів з метою забезпечення управління попитом та балансування енергетичної системи Виконавці: Міненерго. Не потребує додаткових джерел фінансування); 9) визначення на законодавчому рівні прав та обов’язків оператора електрозарядних станцій, порядок та умови участі їх на ринку електричної енергії, прав та обов’язків операторів системи розподілу, постачальників та споживачів під час використання електрозарядних станцій, удосконалення процедури приєднання електрозарядних станцій до мережі електричної енергії (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: визначено права та обов’язки оператора електрозарядних станцій, порядок та умови участі їх на ринку електричної енергії, прав та обов’язків операторів системи розподілу, постачальників та споживачів під час використання електрозарядних станцій, удосконалення процедури приєднання електрозарядних станцій до мережі електричної енергії шляхом підготовки
--	---

	відповідного нормативно-правового акта. Виконавці: Міненерго, Держенергоефективності, НКРЕКП (за згодою). Не потребує додаткових джерел фінансування); 10) визначення на законодавчому рівні технічних вимог з програмних рішень з питань врегулювання особливостей розміщення, будівництва та експлуатації електрозарядних станцій та встановлення, зокрема, на автозаправних станціях обладнання для заряджання електричних транспортних засобів (Строк виконання 2022 р. На сьогодні: запроваджено технічні та програмні рішення з питань врегулювання особливостей розміщення, будівництва та експлуатації електрозарядних станцій та встановлення, зокрема, на автозаправних станціях обладнання для заряджання електричних транспортних засобів шляхом подання Кабінетові Міністрів України відповідного проекту постанови Кабінету Міністрів України. Виконавці: Міненерго, Держенергоефективності. Не потребує додаткових джерел фінансування). Здійснення комплексу регуляторних і фіскальних заходів, зокрема запровадження міжнародних екологічних норм для транспортних засобів, удосконалення механізму використання альтернативних моторних палив, впровадження економічних стимулів під час введення в експлуатацію транспортних засобів більш високого екологічного рівня, в частині: 1) впровадження заходів щодо стимулювання використання екологічно більш чистих видів транспорту (Строк виконання 2021 р. На сьогодні: підготовлено пропозиції щодо нормативно-правового регулювання питання впровадження заходів стосовно стимулювання використання екологічно більш чистих видів транспорту. Виконавці: Мінінфраструктури, Міненерго, Міндовкілля, Мінфін, Мін'юст. Не потребує додаткових джерел фінансування). Забезпечення міждержавного співробітництва під час розв'язання проблем у сфері охорони навколишнього природного середовища, в частині: 1) участь у міжнародних проектах за напрямом “Європейський зелений курс” (Строк виконання з 2021 року та постійно. Стан виконання: підготовлено пропозиції щодо участі у програмі. Виконавці: Мінінфраструктури, Морська адміністрація, Укравтодор, МОН. Кошти технічної допомоги, обсяги не визначені).
6) Концепція реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем	Планом передбачено заходи, спрямовані на стимулювання упродовж 2020-2030 років забудовників та власників будівель до переходу на будівництво нових та реконструкцію існуючих будівель з дотриманням високих стандартів з енергоефективності – будівель із наближеним до нульового рівнем споживання енергії (НСЕБ).

споживання енергії та затвердження Національного плану збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, схвалена Розпорядження КМУ №88-р, від 29.01.20 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2020-%D1%80#Text 7) НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, схвалений Розпорядженням КМУ №88-р, від 29.01.20 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2020-%D1%80#n172	Будівля із наближеним до нульового рівнем споживання енергії повинна мати рівень енергетичної ефективності не нижче рівня мінімальних вимог з енергоефективності (клас «С») і при цьому більше 50% її енергозабезпечення здійснюється за рахунок відновлювальних джерел енергії. Такі будівлі за рівнем енергоспоживання позначатимуться класом енергоефективності «А+», який має бути введений в дію згідно Нацплану. Вартість енергозабезпечення таких будівель не буде перевищувати 25% порівняно із середніми показниками витрат на енергозабезпечення житлових чи громадських будівель відповідно. Для прикладу, п'ятиповерхова новобудова, що приймається в експлуатацію сьогодні, згідно ДБН В.2.6-31:2016, потребує енергії 81-85 кВт*год/м.кв на рік. Після реалізації Національного плану подібний будинок повинен прийматись в експлуатацію із рівнем споживання близько 35 кВт*год/м.кв на рік, із яких половина енергії генеруватиметься на місці з відновлюваних джерел. Відповідно, рахунки за енергоносії в таких будинках будуть меншими на 75%, ніж зараз. Концепція визначає основні проблеми, що заважають розвитку будівництва будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, та напрями формування державної політики щодо їх усунення. Основними проблемами розвитку будівництва близьких до нульового рівня споживання енергії будівель є відсутність визначення стандарту для таких будівель як класу та відсутність встановлених вимог до їх енергоспоживчих характеристик, відсутність нормативів, що підтверджують належність будівель до класу, що відповідає стандарту НСЕБ, відсутність методології розрахунку економічної доцільності переходу на будівництво будівлі з близьким до нульового рівнем споживання енергії, відсутність вимог та стимулів будівництва будівель з наближеним до нульового рівнем споживання енергії. Заходи, які передбачають усунення зазначених проблемних питань та строки їх реалізації передбачені Національним планом збільшення кількості будівель з наближеним до нульового рівнем споживання енергії, впровадження якого передбачено у два етапи. На першому етапі протягом 2020-2025 рр. передбачається створення нормативно-правової бази, встановлення норм технічного регулювання та вимог до НСЕБ, визначення цілей щодо збільшення кількості таких будівель та встановлення порядку моніторингу їх досягнення. На другому етапі 2025-2030 рр. має відбутись перехід до обов'язкового дотримання стандартів НСЕБ щодо об'єктів будівництва та будівель, у яких здійснюється реконструкція із урахуванням економічної доцільності. Національний план передбачає:
---	--

	— впровадження визначення будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, зокрема встановлення технічних вимог до НСЕБ включно із цифровим індикатором використання первинної енергії, вираженим у кВт*год/м2 (кВт*год/м3) за рік та доповнення переліку класів енергоефективності новим, що відповідає категорії будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії (A+); — визначення рівня питомого енергоспоживання будівлями, перегляд форми сертифіката енергетичної ефективності будівель та форми витягу із їх визначенням як документів, що засвідчують належність будівлі до таких, що відповідає вимогам, визначеним щодо НСЕБ; — встановлення методології визначення економічно доцільного рівня енергетичної ефективності будівель з близьким до нульового рівня споживання енергії (збалансованого відношення капіталовкладень до вартості енергоспоживання будівлі); — встановлення проміжних цілей підвищення показників енергетичної ефективності будівель та моніторинг їх досягнення. Реалізація першого етапу Національного плану також передбачає: — приведення норм технічного регулювання у будівництві із впровадження вимог до будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії; — заходи підвищення фінансової спроможності та впровадження стимулів для власників будівель та забудовників здійснювати заходи, спрямовані на досягнення близького до нульового рівня споживання енергії; — заходи спрямовані на збільшення використання енергії з відновлюваних джерел в будівлях, зокрема для задоволення власних потреб в енергії у будівлях житлового фонду та у громадських будівлях. Планом встановлюються заходи, необхідні для досягнення в Україні спроможності переходу на дотримання стандарту НСЕБ при будівництві/реконструкції будівель бюджетної сфери починаючи з 2025 року, та для всіх інших будівель з 2027 року. Центральним та місцевим органам виконавчої влади, відповідальним за виконання Національного плану збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, затвердженого цим розпорядженням, подавати Міністерству розвитку громад та територій щопівроку до 20 числа наступного за звітним місяця інформацію про хід його виконання. Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів
--	---

	<i>Фінансування заходів щодо виконання національного плану планується здійснювати за рахунок джерел, передбачених статтею 16 Закону України «Про енергетичну ефективність будівель», №2118, в редакції від 01.12.20 р. ¹⁷, в межах видатків на утримання апарату центральних органів виконавчої влади, а також за рахунок залучення фінансових коштів міжнародних фінансових та донорських організацій, передбачених існуючими та новими програмами міжнародної технічної та фінансової допомоги і міжнародними договорами, зокрема коштів Світового банку, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Північної екологічної фінансової корпорації, Кредитної установи для відбудови - Німецького державного банку розвитку та інших організацій у вигляді кредитів та грантів, а також експертної підтримки.</i>
8) Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, схвалена розпорядженням КМУ №1777-р від 29.12.2021р.	Метою розроблення Стратегії є забезпечення ефективного управління лісами на основі забезпечення сталого ведення лісового господарства, збереження біорізноманіття в лісах, адаптованого до кліматичних змін лісового господарства, популяризація професії лісника у суспільстві, забезпечення фінансової стабільності лісової галузі та створення сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної та суміжних галузей економіки. За загальними даними Державного лісового кадастру, загальна площа лісових ділянок, що належить до лісового фонду України, становить 10,4 млн., зокрема вкриті лісовою рослинністю - 9,6 млн. гектара. Лісистість України становить 15,9 відсотка. Незважаючи на невелику лісистість території, Україна займає дев'яте місце у Європі за площею лісів та шосте місце за запасами деревини. Лісорослинні умови в Україні неоднорідні, тому ліси на території країни розміщені

¹⁷ **Стаття 16.** Фінансування заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель

1. Фінансування заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель здійснюється за рахунок власника (співвласників) будівель, коштів державного і місцевих бюджетів, інших не заборонених законом джерел, а також на засадах державно-приватного партнерства або енергосервісу.

2. Державна підтримка заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель може здійснюватися шляхом: бюджетних інвестиційних асигнувань; дешевлення кредитів на здійснення заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель (відшкодування відсотків за кредитами та/або частини суми кредиту); відшкодування частини вартості заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель; пільгового кредитування; надання державних та місцевих гарантій за кредитами; провадження стимулюючого тарифо- та ціноутворення на комунальні послуги та енергію; здійснення державно-приватного партнерства; запровадження механізмів стимулювання одержувачів соціальної допомоги, субсидій на оплату житлово-комунальних послуг до здійснення заходів із забезпечення (підвищення рівня) енергетичної ефективності будівель; інших форм фінансування, передбачених законодавством. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#n223>

	нерівномірно. У Запорізькій області лісистість становить 3,7 відсотка, а у Закарпатській області - 51,4 відсотка. Половина лісів України штучного походження і потребує посиленого догляду. Фінансова система лісового господарства в сучасних умовах є недосконалою. Обсяг фінансування з державного бюджету заходів з лісогосподарської діяльності був недостатнім для здійснення їх у повному обсязі. При цьому ліси України виконують переважно захисні, рекреаційно-оздоровчі, природоохоронні функції; значна частина лісів на півдні та сході України не належать до експлуатаційних, що зумовлює суттєву бюджетну підтримку для забезпечення належного ведення лісового господарства в екстремальних природних умовах. Відповідно до бухгалтерських звітів державних підприємств, що належать до сфери управління Держлісагентства, значним навантаженням на підприємства є сплата земельного податку з лісового фонду, який державні підприємства повинні сплачувати щороку до місцевого бюджету у розмірі 135 млн. гривень. Водночас за використання лісових ресурсів ті самі державні підприємства сплачують щороку рентну плату в розмірі 1 млрд. гривень і таким чином мають подвійне оподаткування лісового фонду з різними базами оподаткування. Ефективне управління лісами передбачається здійснювати шляхом: - зміни моделі та механізмів державного управління у сфері лісового господарства; - оптимізації та реорганізації структури і функцій суб'єктів господарювання державної власності в лісовій галузі; - зміни правил здійснення лісогосподарських заходів, які спрямовані на наближені до природи методи лісівництва та поступову відмову від суцільних рубок; - забезпечення прозорості лісогосподарської діяльності в частині відкритого електронного продажу деревини; - впровадження нової системи організації охорони і захисту лісів, запобігання незаконним рубкам та обігу незаконно заготовленої деревини; - розроблення комплексу заходів щодо запобігання збуту нелегально заготовленої деревини; - розроблення та впровадження програм реабілітації лісів та відновлення лісових ресурсів в результаті військових дій на сході України;
--	---

	- застосування гендерно-орієнтованого підходу; - створення безпечного та комфортного робочого середовища як для чоловіків, так і для жінок; - покращення методів управління лісовими об'єктами природно-заповідних територій, у зоні відчуження та у південних та східних областях України. Заходи з підтримки екологічної стійкості лісів та збереження біорізноманіття в лісах повинні здійснюватися як за рахунок коштів лісокористувачів, що надійшли від реалізації деревини, так і за рахунок бюджетних коштів та інших, не заборонених законом джерел.
--	--

Додаток 2

Архітектура кліматичного управління в Україні

За реалізацію поставлених цілей кліматичної політики на національному рівні є **Міністерство екології та природних ресурсів України** (центральною органом виконавчої влади, уповноваженим формувати та здійснювати державну політику у сфері зміни клімату на підставі Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, затвердженого Постановою КМУ №614, від 25.06.2020р.). Мінприроди формує та реалізує державну політику щодо «регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату і адаптації до його змін і виконання у межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї». Кліматична політика нерозривно пов'язана з енергетикою та інфраструктурою. Міністерства рівні у своєму статусі, і Мінприроди не має повноважень формувати енергетичну чи інфраструктурну політику — вони віднесені до відання відповідних міністерств. Мінприроди має повноваження формувати кліматичну політику, однак можливості це робити у нього обмежені.

При Мінприроди заснований окремий дорадчий орган - **Міжвідомча комісія із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату**, що була трансформована в Міжвідомчу комісію з питань зміни клімату та збереження озонового шару (Постанова КМУ №879, від 23.09.2020р.), яка покликана координувати та узгоджувати діяльність органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері зміни клімату та збереження озонового шару, а також виконання зобов'язань України відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Паризької угоди, Віденської конвенції про охорону озонового шару, Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та інших міжнародних договорів України, пов'язаних із зміною клімату та збереженням озонового шару.

Головою Міжвідомчої комісії є Міністр захисту довкілля та природних ресурсів, при цьому першим заступником Міжвідомчої комісії — Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (в 2019 році реорганізоване в Міністерство економічного розвитку і торгівлі України). Комісія під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з відповідними комітетами Верховної Ради України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями. Рішення Комісії оформлюється протоколом засідання, який підписується головою на засіданні та секретарем і надсилається усім членам Комісії та Кабінетові Міністрів України. Пропозиції та рекомендації Комісії можуть бути реалізовані шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України рішення, проект якого вносить орган виконавчої влади відповідно до своїх повноважень.

Окремо слід зазначити, що окрім представників/ць органів влади, до складу комісії входять також представники/ці громадськості. Зараз, на жаль, комісія не виконує повною мірою своєї координаційної функції, оскільки для участі у засіданнях комісії органи влади делегують чиновників без достатніх для формування політики повноважень, а також через плінність складу учасників/ць засідань.

В системі прийняття рішень з кліматичної політики також приймають Комітети Верховної Ради України:

Комітет ВРУ з питань екологічної політики та природокористування

До предметів відання Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування згідно Постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» відноситься:

- охорона, збереження, використання та відновлення (відтворення) природних ресурсів, у тому числі надр, лісів, водних ресурсів, атмосферного повітря, тваринного та рослинного світу, природних ландшафтів;
- збереження та збалансоване використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу та освоєння космічного простору;
- екологічна безпека, попередження та ліквідація наслідків природного лиха, техногенних аварій і катастроф, діяльність державних аварійно-рятувальних служб;
- радіаційна та пожежна безпека;
- цивільний захист населення;
- правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації;
- державна політика у сфері поводження з відходами (крім побутових);
- державний моніторинг навколишнього природного середовища;
- адміністративно-господарські санкції за забруднення навколишнього природного середовища;
- створення, охорона та розвиток об'єктів природно-заповідного фонду України;
- ліквідація наслідків Чорнобильської катастрофи, у тому числі надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України з цих питань;
- правовий режим зон радіоактивного забруднення, у тому числі внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- запобігання негативним антропогенним змінам клімату;
- екологічний аудит .

Комітет ВРУ з питань енергетики та житлово-комунальних послуг

Враховуючи, що більшість викидів парникових газів в Україні зумовлюється саме сектором енергетики, законодавство в цій галузі, як було зазначено, напряду впливає на кліматичну політику. До відання Комітету безпосередньо віднесено енергозбереження та ВДЕ, а також функціонування ринків енергії та енергоносіїв.

Крім цього, у ВРУ створено декілька міжфракційних об'єднань, як дотичні до цілей та напрямків кліматичної політики .

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України відповідає за розвиток сектору економіки, який спричиняє найбільше викидів парникових газів. Чинна Енергетична стратегія до 2035 року розроблялася фахівцями міністерства і відображає консервативний підхід до розвитку енергетики: збереження великої частки викопного палива та централізована генерація. За можливості, міністерство підтримує лише такі рішення в кліматичній політиці, які не шкодять поточним інтересам енергетики. Лише у випадку міжнародних зобов'язань у міністерства немає вибору, наприклад, як із впровадженням плану скорочення викидів від великих спалювальних установок, згідно з яким 133 установки зупинять роботу до 2033 року.

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України безпосередньо «реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива». Агентство має нижчий статус, ніж Міністерство енергетики і працює лише в рамках, які задаються іншими міністерствами. Тобто ДАЕЕ лише реалізує політику і може брати участь у її формуванні. Для прикладу, підвищення тарифів на газ та тепло є сильнішим стимулом до економії, ніж будь-які зусилля агентства. Так само, наявна схема субсидування населення гальмує енергоефективність, і агентство не може на це вплинути. Також агентство відповідає за розробку національних планів із розвитку ВДЕ та енергоефективності.

Як було зазначено, значний вплив на формування внутрішнього українського кліматичного курсу мають такі міжнародні структури, як **Європейський Союз та Енергетичне Співтовариство**. Проте необхідно відмітити значну роль також інших міжнародних партнерів.

Міжнародні фінансові організації (МФО). Важливим стимулом для впровадження в Україні реформ у сфері протидії і адаптації до змін клімату залишаються відповідні вимоги з боку донорів і кредиторів під час надання фінансової допомоги. Інвестиційні програми МФО містять компонент оцінки впливу проектів на клімат, тому значна частина МФО відмовляється вкладати гроші у викопні енергоресурси, особливо вугілля. Найбільш значною для кліматичної політики є підтримка Світовим Банком створення в Україні системи торгівлі викидами. В Україні працюють такі МФО: ЄБРР, Світовий Банк, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) тощо.

Програми і проекти міжнародної допомоги у галузі клімату, енергетики та енергоефективності. В межах дослідження ми не маємо змоги наводити повний перелік, тож найбільш значні гравці:

- Грантові програми і проекти Європейського Союзу;
- GIZ — Німецьке агентство міжнародного співробітництва;
- USAID — Агенція міжнародної допомоги від США, підтримує реформу сфери теплопостачання в Україні та ОСББ;
- GEF — Глобальний екологічний фонд;
- UNDP — Програма розвитку ООН;
- SIDA — Шведське агентство міжнародної співпраці і розвитку;
- E5P — фонд для інвестування у міські проекти в сфері довкілля та енергоефективності;
- DENA — німецьке енергетичне агентство, в Україні впроваджує інфраструктурні проекти;
- Програми посольств і урядів: Німеччини, Швеції, Швейцарії, Норвегії, Канади, США, Данії;
- Німецькі політичні фонди (такі як Фонд ім. Г. Бюлля, Фонд ім. Ф. Еберта, Фонд ім. К. Аденауера).

Прикладами такої допомоги Україні у розробці належної кліматичної політики є проекти USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» (в рамках цього проекту була, зокрема, розроблена Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року), «Проект енергетичної безпеки», проект GIZ «Реформи у сфері енергоефективності в Україні» (в ході цього проекту надається значна підтримка у розробці законодавства України в галузі енергоефективності) тощо.

Міста і громади. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року не визначає специфічних напрямків роботи для органів місцевого самоврядування (ОМС), окрім того щоб підвищити їхню спроможність здійснювати заходи з адаптації. Одним із напрямків концепції є «забезпечення ефективного розподілу функцій та дієвого механізму координації центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування», також у ній згадується мобілізація фінансових ресурсів на місцевому рівні. Найбільш значимими для скорочення викидів є повноваження ОМС у сфері ЖКГ та транспорту, а для адаптації — у сфері інфраструктури населених пунктів. Загальні повноваження ОМС визначені Законом про місцеве самоврядування, а з точки зору змін клімату важливі такі повноваження:

- Затвердження програм розвитку та бюджету адміністративно-територіальної одиниці. Уже зараз громади мають повноваження розробляти плани реагування на зміни клімату, але не завжди мають необхідну спроможність і політичну волю.
- Утворення цільових бюджетних фондів.
- Утворення та управління комунальними підприємствами і громадськими закладами. Надання дозволів на використання місцевих ресурсів: земельних, викопних, водних тощо та дозволів на розміщення нових об'єктів.
- Затвердження містобудівних програм, планів забудови та іншої містобудівної документації: що і як будувати на своїй території визначає рада відповідного рівня. Цими рішеннями

можна стимулювати забудовників враховувати адаптацію до змін клімату та кращі технології енергоефективності.

- Стимулювання екологічних видів транспорту.
- Наймання підрядників для виконання будь-яких робіт за бюджетні кошти. Включивши у тендер певні вимоги, можна стимулювати підрядників зважати на проблему змін клімату.
- Охорона зелених насаджень та озеленення.
- обмеження паркування та проїзду, вимоги до комунального транспорту, регулювання приватних перевізників. Наприклад, міська рада може встановити вимогу до класу двигунів приватних перевізників, яким вона надає ліцензію.
- Збирання та захоронення побутових відходів.

Потреба опалювати комунальні заклади дорогим газом спонукає органи самоврядування зменшувати споживання газу шляхом утеплення бюджетних установ та відмови від газу на користь біопалива.

Вартість газу для населення також висока, і органи самоврядування підтримують програми енергоефективності житла через місцеві фінансові інструменти. Реформа власності житла, тобто поява ОСББ, дозволила залучати кошти мешканців для утеплення багатоквартирних будинків. Ці заходи не мають на меті скорочення викидів, але ведуть до нього через менше споживання газу. Реформа децентралізації передає ресурси і повноваження в регіони. Багато ОТГ зіткнулися з проблемами нестачі води, посух чи повеней, і передані громадам ресурси могли б підтримати адаптацію до змін клімату. Органи самоврядування тепер затверджують тарифи на тепло для котелень малої потужності, що дозволяє підтримувати виробництво тепла з ВДЕ.

Поза кліматичними повноваженнями і зобов'язаннями в рамках національного законодавства, 160 міських рад є підписантами **Угоди мерів**. В рамках Угоди мерів міста-підписанти розробили ПДСЕ(К)Р, що деталізують заходи зі скорочення викидів у таких секторах: транспорт (громадський і приватний), будівлі (житлові, приватних і бюджетних організацій), промисловість, освітлення, сфери сільського господарства та лісу, відходи. На рівні міст ПДСЕ(К)Р є найповніший документом, що описує дії зі скорочення викидів. Угода мерів та ПДСЕ(К)Р є інструментами кліматичної політики, які доступні містам, але вплив цих інструментів на скорочення викидів і дії міст щодо змін клімату потребує окремого дослідження.

Органи місцевої влади мають повноваження і можливості скорочувати викиди ПГ та здійснювати заходи з адаптації. Основною мотивацією скорочення викидів є зменшення видатків на енергію як із місцевих, так і з сімейних бюджетів шляхом енергоефективності. На жаль, зміна клімату як поняття майже відсутня на місцевому рівні або ж її значення применшене до одного з розділів екології.

В Україні діють **профільні об'єднання недержавних зацікавлених сторін у пов'язаних із кліматом сферах**. Представники/ці цих об'єднань беруть участь у формуванні і реалізації політики шляхом коментарів до законів, як консультанти проектів та виконавці власних проектів у сфері кліматичної політики.

Серед найвпливовіших громадських організацій в Україні, які весь час ведуть роботу з поліпшення енергетичної і кліматичної політики, варто відзначити такі:

Українська кліматична мережа консолідує зусилля 30 місцевих та національних організацій для представлення громадської думки щодо кліматичної політики. Мережа організовує просвітницькі заходи, коментує нормативно-правові акти щодо клімату та підвищує спроможність органів місцевого самоврядування та інших громадських організацій реагувати на кліматичну загрозу. Щороку представники УКМ беруть участь у міжнародних кліматичних переговорах, слідкуючи за діями урядової делегації та коментуючи хід переговорів для національних ЗМІ. Мета мережі: формувати альтернативу позиції органів державної влади щодо розвитку енергетики.

DiXi Group — аналітичний центр, що здійснює дослідження та консультації у сфері енергетики задля поліпшення та доступності енергетичної політики, покращення урядування, налагодження співпраці уряду з громадськістю та бізнесом, посилення прозорості в галузі енергетики. Зокрема організація тривалий час провадить моніторинг виконання Україною зобов'язань за Договором про заснування Енергетичного співтовариства.

Центр екологічних ініціатив «Екодія» — це громадська екологічна організація, яка приділяє значну увагу саме питанням протидії і адаптації до змін клімату, зокрема через вплив на прийняття політичних рішень. Наприклад, організація активно відслідковує участь України в міжнародних кліматичних переговорах, популяризує відновлювану енергетику та справедливий енергетичний перехід.

Екоклуб прискорює енергетичний перехід у громадах (містах, селах, ОТГ), створюючи інституції та підвищуючи спроможність чиновників упроваджувати політику у сфері енергоефективності і підтримки ВДЕ. Організація поширює найкращі практики та допомагає готувати місцеві стратегічні документи, які стимулюють енергозбереження.

Greencubator будує екосистему стійкого підприємництва, низьковуглецевих інновацій та розвитку «зеленої» економіки. Організація підтримує українських інноваторів через систему зелених ваучерів, допомагає підприємцям розвивати бізнес-ідеї у «зеленому» секторі, організовує щорічний табір для знайомств та синергії інноваторів.

ОПОРА багато років працює в сфері реформи житлово-комунальних послуг. Організація адвокує на рівні центральної влади рішення, які стимулюють енергозбереження та підвищують прозорість у секторі ЖКГ, сприяють встановленню чесних ринкових відносин.